

PATIKRINTA
1952

Metas 3.

Sausis 1891 m.

Num. 1.

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžeje 20 kiekvieno
mėnesio. Mėtinė prekė
su prisiuntimu:

Rusijoje uždeng-
tose gramatose . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spausta 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžeje
(Tilsit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Per pasitraukimą pono Vogelio bei
pono Szerno reikia rankrasčius bei
pinigus i redystes „Varpo“ bei „Ukiniko“
siuncziant szioki antrasza padeti:

Martynas Jankus,
Bitenai per Lumpenus (Lompönen,
Ostpreussen).

Keli žodziai apie lietuviszku kningu szripta.

Sriptu vadinasi budas parašymo raidžių (li-
tarų). Europoj plačiau vartojami yra trys šrip-
tai: lotyniškas, vokiškas ir rusiškas. Lietuviš-
kos knygos yra spaudžiamos visais tais trimis
šriptaais. Prusuose lotynišku ir vokišku, Rusijoje
dabar priverstinai tik rusišku.

Vokiškas šriptas, vadimas kitaip laužytuoju,
yra ne kas kits, kaip tas pats lotyniškas, kurio
tik sulaužytos ir visai iškrivingiuotos raidės.
Tas šripts vokiečių išmislytas viduramžio gady-
nėse, kad negalėtu svetižemiečiai skaityti jų raštų.

Gali sakyti, kad mažiau ar daugiau truks
laiko, o tas šriptas turės iš šios pasaulės išnykti.
Dabar tas raštas rokuojasi gražiausias, kuris aiš-
kiausias. Be reikalo da lietuviai spausdina savo
knjgas tuo šripta, juk jau patys vokiečiai spau-
džia dangumą savųjų lotyniškomis rundinomis
raidėmis.

Rusiškas šriptas, perdirbtas iš grekiško, tuom
yra peiktinas, kad raštė susibėga į kruvą daug
tiesių lazdelių, per ką raidės, budamos panašios
viena į kita, nesiduoda akiai greitai vieną nuo
kitos atskirti, ir eilutė tokių raidžių išžiuri, anot
Purkynio *) „lyg eilė nustatytų kareivių“. Im-

kim del pavyzdžio žodžius: špykį, šimtiniką, pi-
pirai, išminkyti, pinigytis, migdini, kinkyti, išimi,
iškiši, lipditi. O kaip čia paženklišim nosinį ne-
istariamą gausmą? Jaigu dėsim po apačia u (i)
vagelį, tai nebus istariams, kaip u (i), bet kaip
ų (e). O nosinę y (u) kaip paženklišti?

Rusų abecėla netinka prie lietuviško be per-
dirbimo jos iš pamato. Kazionniejie (nuo rundo)
rašytojai bukvarių, ne dang sau galvą sukdami,
vartoja visas rusų abecėlos raides (yra ir tokie,
kurie stato ir storą ženklą ant galo žodžių), bet
čia tik gal but kalba apie šokią tokią racionališką
jos prie mūsų rašto pritaikymą. Reiktu išmest
16 balsių, t. y. veik pusę abecėlos: 1) ja, ju, e,
jie, kaipo neturinčias ne tik mūsų, bet ir rusų
abecėloje, moksliško pamato, nes nereiskia vieną
gryną gausmą, kaip prigulėtu, bet visą šanarį
žodžio: ja, ju, je. 2) ch, f, stor. i, kietą ir mink-
štą ženkl., fita, v, kaip neturinčias lietuviškam
atsakančių gausmų. 3) e ir šė, kaipo sudėtos ir
turinčios išsireikšt per ts ir šė, ant pavyzdžio:
pats, rugsčiai. 4) ez, turinti išsireikšt per t, su
pridėjimu kokio-nors ženklo. 5) Išmest i ir j.
6) Išmets ž ir š, kaip skiestas, neskaisčias ir ne-
gražias, o į jų vietą įvest kitokias. 7) Įvest nosi-
nes: a, e, i, u, kurios mūsų rašte neatmestina
reikalingos, nes be tų ženklų nesuprantamas
raštas, o išreikšt juos per sąbalses n ir m negali,
nes neišsitaria į nosis. 8) Įvest j vietoj j.

Tokiu budu mažesni tik pusė rusų abecėlos
tepereitu į lietuvišką. Pelnas iš to, kaip ma-
tome, del aprusinimo nedidelis, nes nė lietuviai,
nė rusai, nesimokinę viens kito abecėlos, negalės
skaityt viens kito knygų. Aš ir netikiu, kad ru-
sai verstu priimt jų šripta, nors iš toli prijau-
čiamos sau naudos, o verčia jie vienintėliai iš
savo tautiškos tuštybės ir fanatizmo. „Znai na-
šich! I litvini upotrebliajut našų azbukų“. Mes
juk mielai priimtume tą jų abecėla, kad ji but

*) Žiur. jo lenkiškai išguldyta brošiura: „O korzyściach
ogólnego rozprzeżrzenia łacinskiego sposobu pisania w dziedzi-
nie języków słowiańskich“.

geresnė už musisnę; bet dabar kaip mes galim atmest geresnį daigtą, o priimt niekesnį.

Matot, kad pas mus politika nepaliko pakajuje nė abecėlos. O kokią ji naudą iki šiol apturėjo? Naudą apturėjo tik tą, kad daug pinigų išėjo į Prusus ir daug žmonių buvo korota už pernešimą knygų iš Prusų ir jų pardavinėjimą. O ar buvo tai kokios-nors knygos iškadingos dėl rusų valdžios? Gal knygos anarchiškos, komunistiškos? Ne, buvo tai daugiausiai maldaknygės ir dalis svietiškų knygų, kuo nekalėiausių. O tokios mus knygos lygiai yra draudžiamos, kaip anarchiškos.

Labjausiai skauda mums širdį, kad per uždraudimą rusų pusėje spauditi knygas lotynišku šriptomu, rundas dideliai mus sugaišino nuo apšvietimo. Jau dvidešimts penki metai, kaip rundas pradėjo saviškai rūpintis apie lietuvių apšvietimą ir per tą laiką jau čia nespaudina tikrai naudingų knygų, o tik „kazionnus bukvarius“, kuriuos su prievarta mus vaikučiams parduoda. Bukvariais vadinasi išduotos rusiškomis balsėmis dėl lietuvių pradžmokslio knygos. Tur but rundas mislyja, kad mes tuos „bukvarius“ nuolat ir skaitysim, nes įsteigtojai rusiško pas mus šriptomu apie išdavimą kitokių knygų iki šiol per tą bertainį amžiaus rūpestio dar neturėjo*). Tai mat kokią dovaną rusai prisispirė mums į rankas bruka. Bet mes už tą dovaną, su prievarta duodama, pasidėkavojame, prašydami jų nelaužiti sau galvą ir palikti mus pakajuje, nes ta dovaną gaisina mus nuo apšvietimo. Kokią-gi naudą apturėsime, priėmę rusų abecėlą? Tik tą vienintelę, kad galėsime skaityt „kazionnų bukvarius“. O perskaite jį, ar busim turtingesni, išmintingesni, arba doresni? . . . Gal lietuviai, skaitydami „bukvarius“ bus rundi viernesni? Visai priešingai. Perstoję daryt priespaudą apšvietime, išnaikytu tarp jų neapikantą, kurią pasejo su savo drausme.

Tegul ir mūsų rašlava, apsiereiškusi knygose su lotynišku šriptomu, nėra dar iki šiol labai turtinga, bet tik vis šis-tas yra. Bėda tik, kad rusai draudžia mums pasidrutit ir tuo pačiu kasneliu dvasiško peno. Kas dabar pas mus guli rankraščiuose iš visokių mokslo šakų knygų: filioiogiškų, gospadoriškų, technologiškų ir kitokių. O kas-žin kada da jas bus galima spaust . . . Vargas ten, kur rundas į privatiškus žmonių reikalus kaišioja savo nosį.

Yra gerai žinoma, kad apšviestas žmogus greičiau atranda kelią prie turtų, ne kaip neapšviestas. Nedaleisdami spaudit mus knygas, rusai laiko mus tamsybėje, o per tai ir neturtybėje. O ar naudinga rusams turēt padonus neturtelius? Jaigu padonai, o labjausiai ukinįkai, taps netur-

*) Dabar jau Petropilėje atspaudino liturgija, t. y. pravoslavnas mišknigias dėl lietuvių rusišku, žinoma, šriptomu. Tikisi, tur but, kad jų neužilgo prireiks.

tėliais, tai ir rundas tur bankrutuot, nes ukinįkai dėl viešpatystės tur tokį jau svarbumą, kokį pamatas dėl triobos. Pamatui sugedus, visa trioba griuva. Pertai kiekvienos tikrai apšviestos viešpatystės didžiausias rūpestis yra apie tai, kad padonai galētu įgyt kuo daugiau šviesybės ir turtų. Petropilėje ir taip jau labai malonētu, kad galētu gaut iš Lietuvos dar daugiau mokesčių, bet rundas per savo budą gospadoravimo padarė su Lietuva taip, kad neilgai trukus ji jau pasidarys plikas bankruts. Ir kaip Lietuva nepasidarys dabar bankrutu, kad ji nemoka su nieku daugiau užsipelnyt, kaip tik su uke. O kokį pelną dabar atneša ukės vaisiai, apie tai nēr ką ir pasakot. Pradėjo jau jo neužtekt po visokių išmokesčių nė ant prasto valgio be apdangalo. O da vis buvo neprasčiausi metai.

Lotyniskam šriptomu, sulyginant su kitais, raidės yra gana aiškios, neiškrivinguotos, mažai užima vietos ir smagios skaityti, nes į čienią kaitosi apvalus brukšmeliai su tiesiais.

Lietuviai reikalauja spaudimo savo knygų lotynišku šriptomu delto:

1) kad yra jau daug knygų, spaustu tuom šriptomu ir mes esam skaityt jas jau pripratę;

2) lotyniskas šriptomas yra mokytų pripažints už geriausią dėl indoeuropėjiskų kalbų. Mes galim iš visų šriptomų išsirinkt koks mums patinka, nes tai yra mūsų privatiškas, o ne karališkas dalyks;

3) spaudinims knygų trimis šriptomais klindina lietuvių apšvietimą, nes tą pačią knygą reikia dabar išduot trissyk: skyrium dėl skaitančiųjų laužytuoju vokišku šriptomu, lotynišku rundinuoju ir rusišku;

4) graždanka (rusų abecėla) visai atskiria dvasiškai rusų lietuvius nuo prusinių, nes nė skaitantieji knygas su vokiškoms raidėms, nė su lotyniskoms rusų abecėlos nepriims ir tokias knygas neskaitys. O tokio atskyrimo lietuviai negal geisti, nes, kaip prie kitokio darbo, taip ir prie darbo apšvietimo, juo daugiau darbinų, juo sparčiau sekasi darbas.

5) Per perskyrimą skaitytojų į tris dalis, iš kurių kiekviena kitokiu šriptomu spaustas knygas skaito, galima išduot jas tik mažame skaitliuje ekzemplorių, per ką knygos pasidaro brangios, o rašytojų ir išdavėjų knygų neatsiranda, nes jie tada netur veik jokio pelno.

Delto kiekviens, geidžiantis Lietuvai gero, tur steigt įvedimo vieno dėl visų kraštų Lietuvos lotyniško šriptomu.

6) Ant galo graždanka pasunkina svetimkalbiams mokyties ne rusams išsimokinimo mūsų kalbos, nes pirma, ne kaip mokytusi lietuviškai, jie turētu mokytis sulopitos graždankos ir prie jos priprast. O mokinesį to šriptomu, žino, kad

pripratims prie jo nelengvas. Ta gerai žino ir patys rusai. Todėl 22 balandį 1880 m. išėjo ciecoriaus pavelyjimas mokslų akademijai Petropilėje spaudyt lietuviškas moksliskas knygas lotynisku šriptom, bet su pasarga, kad jos nesiplatytu tarp žmonių Lietuvos. Ką toks pavelyjims reiškia? Reiškia, kad Rusija, pamotė mūsų, tur galvoje, kad lietuvini mokslo nereikia, gana jam „kazionnojo bukvario“.

Uolys.

Vargaitienė.

Sužietas šitos apysakos paimtas yra iš apysakos „Niziny“ Orzeškov'os.

Parašė A. Veliuoniskis.

I.

Kanceliarijoj buvo tyku. Pavasaris: kelei brudas žmonės nelabai nē atvažiuoja. Da kad ir tur katras šioki-tokį reikalą, tai vis dar laukia, pakol prabrinks. Pats vaitas tik kokius dusyk' ant nedėlios atvyksta pažiūrėti, kaip ten einasi kanceliarijoj'. Rasztinikas ir guli, pilvą isztempęs, savo kambaryje. Neturėdamas ką veikti, jis beveik per visas dienas erzina savo tarnaitę. Pagelbinikas jo, ponas Valavyčia, daugiausiai sėdi kanceliarijoj', ale taipjaugi, neturėdamas ką veikti, arba paėmęs lapgalį popieros, mokinasi rašyti savo pravardę, arba, atsistojes prie lango, mislyja apie tai, kaip jis įeis į rasztinikus, pralobs, ves pačią, nusipirks palivarką, etc.

Jau pradėjo temti. P. Valavyčia gėrėjosi parašais savo pravardės. Tuo tarpu atsidarė durys ir įėjo moteriskė. Tai buvo nelabai jauna žmona, bet ant pažiuros da gana druta. Veidas gana gražus, bet ant jo, lyg įspausti, buvo parašai visokių nelaimių ir vargų. Drabužiai seni ir daigtais aplopiiti. Sermėga iszrodė kelintą amžį nešiojama. Moteriskė buvo basa, kojos purvinos. Išrodė pailsusia ir nuvargusia. Matyt buvo, kad ji atėjo istoli ir atėjo su dideliu, dideliu reikalu.

Įėjus į kanceliariją, pagarbino, priėjo prie p. Valavyčios, pabučiavo jam į ranką ir su ašaromis puolė ant kelių.

— Gelbėk, ponaitėli, gelbėk — prašė ji.

— Ką? ko nori? — klausė p. Valavyčia, atsistojes ir traukdamasis atgal.

— Sunų, ponaitėli, sunų gelbek! Siuncia jį . . . į kraštą svieto siuncia.

— Kokį sunų?

— Mano sunų, Jurgutį, ką paėmė pereitą rudenį į vaiską . . . Siuncia jį į patį kraštą svieto.

— Na, tai ką? kas man galvoj'? ką aš padarysiu, kad jį siuncia?

— Ponaitėli, neatstumk, gelbėk! . . . susimildams, gelbėk! Atlygisiu jau, kiek galėsiu.

— Gerai. Ale tu paliauk verkus ir papasakok man geriau, nes aš nieko nesuprantu.

Moteriskė atsistojo nusišluostė ašaras ir pro verksmus pradėjo pasakoti.

— Pernai, matai, jį paėmė į vaiską ir įstatė į Naujapilės pulką. Nors kaip kada aš gaudavau jį pamatyt . . . O dabar, ot vakar Mauškis parvežė nuo jo laisšką: rašo jis, kad jį pulką ir jį siuncia toli, toli, į patį kraštą svieto. Neistesės, neistesės mano Jurgutis. Silpnas jis visada buvo: toks laibas, toks išblyškęs . . . Užauginau aš jį, užvalgydinau, o dabar numirs, numirs kasžin kur, svetimoj' šalyj' . . . nē kuno nepamatysiu . . .

— Na tai ką, ar vienas svetimoj' šalyj' vaiske buva ir vel sugrįžta, sveikas ir drutas — atsakė pons Valavyčia.

— Neistesės jis, ne! jau nē nešnekėkite. Pasakojo man apie tas tolymas šalis Jurgių Andrius, ką buvo vaiske. Pasakojo jis, kad, girdi, kaip nusiuncia katrą kur į kraštą svieto, tai jau namon nesugrįžta. Šalčiai, girdi, toki, kad ausys ir nosis kristę nukrinta. O vieną jo pažįstamą kaip nusiuntė kasžin kur, tai, girdi, ten toks oras ēšas, kad jis ēmė kraujais spjaudyti. Spjaudė, spjaudė ir visus plaučius išspjaudė. Ne, neistesės mano Jurgutis! Užnešiojau aš jį, užvalgydinau, o dabar . . . Ir žmona vel apsiliejo ašaromis.

— Istesės jis, ar neistesės, tai nežinia — tarė p. Valavyčia — ale išgelbėti jį jau sunku. Jau jį vis išvež.

— Išveš! . . . Dieve mano, išveš . . . — raudojo moteriskė.

— Galima butu, žinoma da pabandyti; gal da jį ir paliktu, ale tai ką, tai vis pinigų reikia.

— Pabandyk, ponaitėli, pabandyk, gelbėk . . . Aš, ką tik turiu, viską atiduosiu.

— O ar daug turi? paklausė p. Valavyčia.

— Turiu, turiu keletą skatikų.

Ji atsisegė sermėgą ir iš andaroko kišeniaus išėmė kokį ten mazgą. Nuisukus į kitą pusę, atsirio jį ir ēmė skaityti tuos savo pinigus. Paskui priėjo prie p. Valavyčios ir, pabučiavus jam į ranką, padavė kelis sidabriniukus ir keletą variokių.

— Ką su tiek užkiši! — atiduodamas atgal jai pinigų, sakė p. Valavyčia.

Žmona ēmė verkti, prašyti, bet, matydama, kad ponas nenor jau ant jos nē žiūrėti, drebėdama išdrėbė iš mazgo visus pinigus ir padavė jam. Jis paėmęs padėjo juos ant stalo. Išviso tų pinigų buvo nē daugiaus kaip keturi, penki rubliai.

— Gerai. Ale matai, aš pats nieko negaliu padaryti. Aš parašysiu į Naujapilę pas vieną savo pažįstamą; jis tai padarys, tikrai padarys. Su sudziomis pasipažįsta ir su didžiausiais miesto ponais. Tik matai, arklis arklio už dyką nekaso — jam ir reikia duoti, ir jis, žinoma, kokią ten penkrublinę, arba dešimtinę visai nims: kas tokiam ponui iš tų kelių rublių.

Žmona atsiduso ir vel ēmė verkti.

— Tai matai, jaigu daugiaus jau neturi, tai nēr ką ir pradėt — užbaigė Valavyčia,

— Turiu da namieje, rasiu da kelis rublius.

— Na, jaugu taip, tai kitoks dalykas. Isz kur tu ēsi?

— Iš Ozelių — atsakė moteriskė.

— Knigeliaš turi?

— Turiu.

Ir vel nuisukus pajieškojo po kišenių, surado skepetą ir, išėmus iš jos knigeles, padavė ponui. Tas peržiūrėjo jas, atsisekęs išsirašė iš jų, ko jam reikėjo, ir atidavė atgal.

— Aš pas tą poną nurašysiu — sakė p. Valavyčia. — Jis rašė, kad petnyčioj' busęs pas mus ir, atvažiuodams, užvažiuos į Versius. Jis tur ten reikalą pas Gužutį. Tai tu išryto nueik pas Gužutį ir išpasa-kok gražiai tam ponui viską. Jis tai jau išgelbės tavo sunų, tikrai išgelbės. Tik nusinešk pinigų ir žinok, kad, jaigu mažai duosi, tai jis nims. Dabar gali eiti. O aš jam parašysiu.

Žmona pabučiavo ponui į ranką, dekadodama už suteiktą žinią, meldė jo, kad tik neužmirštu ir parašytu ir, nusišluoščius ašaras, išėjo.

Įstojus į kelią, ji, gali sakyti, nėjo, ale tekina

bēgo. Ji neziurēja ant to, kad kelias buvo šlapias, kad nuolatai ant jo tykšojo balutės, ji nesilenkė tų balučių, ji nematė, kad dangus apsiniauķė ir kad ot tuoĳ gal užpulti lytus, ji visai nemislyjo apie tą viską. Širdis jos buvo pilna ramių, linksmų mislių. Ji negalėjo atsi-džiaugti, kad išgelbėjo savo mieliausį sunų. „Jurgutĳ jau neišveĳ ĳ tą kraštą, kur ausys ir nosis nuo šalčio kristę nukrinta, kur žmonės visus plaučius išspjauo, kur nē numirėlio nelaidoĳa kapinēse, ale tiesiog, kaip givulĳ kokĳ kur-nors užkasa. Pasiliks Jurgutis Nauĳapilēĳ ir ĳi nors kada-ne-kada galēs ĳi pamatyti, paĳiurėti ant jo, to savo paukštelio, nunešti jam nors kelias kapeikas, nors šmotelĳ duonos“. Taip mislyĳa ĳi, grĳždama namon.

Nelaiminga moteriškē. ĳi jau seniai, labai labai seniai nematē jokios linksmybēs. Buvo laikas, kada ĳi buvo žinoma visoj' apygardoĳ', kaipo gražiausia, linksmiausia ir geriausia darbinĳkē iš visų mergu. Vaikiniai tirptę tirpdavo, pamatę ĳą. Net gaspadinaitēs pavydėdavo ĳai. Ale tai buvo seniai ir seniai jau praėjo.

ĳi ištekėjo už bernuko, Antano Vargaicio. Puikus buvo vyras: toks meilus, toks darbštus, degtinēs nē ĳ burną nimdavo. Ale, matyt, nepalaimino ĳų Dievas. Nebuvo leista Onutei pagyvēt laimingai ant svioto. Antanas po apsiĳaciavymui pagyveno tik tris metus ant svioto ir numirē, palikęs du mažutėlius vaikus, Jurgĳ ir Juozą. Juozukas da nebuvo nē pusēs metų. Ir ot ĳi, moteriškē, neturėdama nieko, ĳpart savo darbinĳkių rankų, turėjo dabar augiti du sunus, turėjo uždirbti ir išmaititi savę ir da du vaikus. Ar tai galima? O eiti ubagaut ĳi negalėjo, ĳi nē pamislyti apie tai negalėjo. „Kaip aš jauna, druta moteriškē galiu pasirodyti sviote su krepšiais? Velyk tegul jau badu numirsiu“, sakydavo ĳi. Ir tegul tik butu kokia liga, ar kas, gal butu taip ir buvę. Ale Ona buvo druta. Dirbo ĳi, kiek galėjo. Vasarą ant lauko dirbdavo taip, kad marškiniai sušlapdavo nuo prakaito. Žiemą per visas dienas ir naktis sėdėdavo už ratelio. Paskutinē guldavo, pirmutinē keldavo. Užbaigē, teisybē, ĳą tas darbas. Kitąsyk visi sakydavo, kad ĳi šimtą metų gyvęs ant svioto. O dabar kas? Da vos tik keturiasdešimts tētur, o jau nuolatos dejuoja: tai krutinę skauda, tai galvą, tai strėnas.

Bet ką tai buvo darbas, kas ĳai buvo pailsimas! Tik pamatys katrą savo vaiką, tuoĳaus viskas praeina. ĳi tik del ĳų gyveno, tik del ĳų dirbo. ĳi visa, rodos, buvo pavirtus ĳ vieną meilę tų vaikų. „Užaugus juodu, guodos manę ant senatvēs, mylēs manę. Jurgutis, Jurgutis, kaip ĳis panašus ant, amžiną atilsĳ, tėvo Antano, ir ant veido visas toks ir toks darbštus, meilus“, sakydavo ĳi.

O dabar ot, užaugo, ir atēmē ĳi nuo jos ir nor kas-žin kur išvežti. „Ne, neišveš jo, neišveš mano Jurguicio: padarysiu, ką tik galėsiu, ale neišveš“, mislyjo ĳi, grĳždama iš kanceliarijos.

II.

Jau visai sutemo. Lauke buvo tyku. Kumetbutyje Ozelių Berkruoipio liusinĳkai visi seniai sugule, ir iš visų kampų girdēt buvo parpimas miegančių. Parpē visokiais balsais: vienas plonai kitas storai, kits vel cypēs per nosĳ, taip kad abelnai išrodē, kad ten orkiestras bandē savo skripkas ir triubas. Ir teisybē, ten buvo kam grajiti. Kumetbutys buvo nē labai didelis, nē labai mazas: pats kambarys galėjo turėti apie tris sieksnius ilgio ir apie tiek jau pločio ir tame kambaryje gyveno dvilika žmonių. Visi ĳie buvo taip užimti savo „muzyke“, taip buvo išalkę atsilisio, kad visi neĳautē, kas darēsĳi šalia ĳų. O visai netoli, priemenioje kumetbuicio buvo žiburys, ir galima buvo girdėti šnekan-

Kampe priemenios stovėjo atidaryta skrynĳa. Toĳ' skrynioĳ' matyt buvo visko: ir marškiniai, ir čeverykai, ir meĳginiai senoviški, ir andarokai, ir kelnēs, ir šikšnagalei, ir ko tik ten nebuvo. Prie vieno galo skrynios stovėjo 20 metų vaikas ir laikē rankoje degančią balaną, prie kito moteriškē. Stovėjo ĳi ir verkē. Kas tai buvo per verksmas! Nē vienas, kad ir labiau užšalęs žmogus, negalētu be ašarų žiurėti ant tokio verksmo. Laužē sau rankas, kraipē, draskē galvą ir rēkē, rēkē... Rodos visas svietas del jos prapuolē, rodos apsuĳta ĳi buvo ant amžino kalėjimo, o po smert pekla jos laukia, rodos ĳi norėjo užmušti savę, sudėĳti ir negalėjo; rodos nekentē ĳi viso svioto, visų žmonių, rodos štai ĳi gatava ištraukti iš savo krutinēs širdĳ ir numesti tiems, kurie nuo jos viską atēmē, kurie taip skaudžiai, sunkiai ĳą nukorojo. Jaunikaitis, ką stovėjo prieš ĳą, taipĳangi galvą nulenkęs, šluostē ašaras. Tai buvo Vargaitienē su savo sunum, Juozu.

— Na, mama, greičiau — tarē Juozas — nes iš to nieko neišeis: kas iš to, ką ĳia verksi!

Vargaitienē, susidrutinus, kiek galėdama, pasilenkē ir ĳmē skaityti viską, kas buvo skrynioje. Kraustē ir vis verkē. Ant galo iš kampo skrynios išēmē rankovę. Atrišo tą rankovę ir iš jos išēmē du diktus mazgus. Atrišo ĳi vieną mazgą, atvyniojo ir, patiesus skrynioje galą audeklo, pabērē ant jo pinigų.

— Tai, Juozuk, rinkau aš tuos pinigėlius per visą savo amželĳ — sakē Vargaitienē. — Daugiau kaip šimtą rublių surinkau. Nieks apie juos nežinojo, nē judviem, vaikeli, aš nesakiau. Nieko aš nepraleidau. Viską, ką tik uždirbau, tai sudėĳau. Ir ot, tai Jurguicio dalis penkiasdešimts rublių, o šitam mazge tai tavo, Juozuk, dalis... Buvau surinkus da kelias kapeikas ant savo šermenų, kad gražiai manę palaidotu, kad mišias užpirktu, ale juos jau išdaviau ant Jurguicio. Tai ot šituos, Jurguicio dalĳ, jau rytoj reiks nešt... ĳi neužbaigē: ašaros ir verksmas, lyg ištrukęs tuom sykiu iš suspaustos krutinēs, nedavē užbaigti. Po valandėliai ĳi vel susidrutinus ĳmē pasakot:

— Ką daryti, velyk atiduoti juos, kad tik ĳi išgelbėti. ĳaigu išveš, numirs ĳis, ir kam liks ta ĳo dalis! ĳau velyk atiduosiu, tegul tik ĳi Nauĳapilēĳ palieka.

Dieve mano, kas ĳia buvo per pinigai: kapeikos, dyvlekliai, penkgrašiai, auksinai, — ir tokių smulkmenų penkiasdešimts rublių, o ten da vel penkiasdešimts, ir vis toki jau. Kur tik ĳi, rodos, ir surinko tokių smulkmenų. Nesmagu buvo žiurėti ant ĳų. Rodos ant kiekvieno buvo parašyta: dvilekis už verpimą, auksinas už dieną kulymo, keturdešimtis už griebimą rugių, penkgrašis už uogas, trečiokas už grybus... „Už kruviną prakaitą“ rodos rēkē ĳie, skambėdami jos rankose.

Perskaitē juos Vargaitienē ant audeklo ir, suskaičius 50 rublių, vel suvyniojo juos, aprišo ir, apvyniojus skepetaitę, ĳsidėjo ĳ kišeniu. O kitą mazgą ĳdėjo atgal ĳ rankovę ir, užrišus ĳą, ĳkišo ĳ kampą skrynios. Paskui sukrovē viską gražiai ĳ skrynĳą, sudėjo, užrakino ĳą ir, paprašius Juozuko, kad niekam nepasakotu, nuėjo gulti.

Ant rytoĳaus apie dešimtą valandą Vargaitienē nuėjo pas Gužutĳ. ĳau ten buvo susirinkę Gužuicio broliai ir sesers ir laukē pono apĳinėjo, arba kaip kiti vadina, patrono. Laukti prisėjo gana ilgai. Tik po pietų ĳis atvažiavo.

Tai buvo da gana jaunas — kokių 27 metų vaikas. Apsirėdęs buvo puikiai. Augšta, lyg stebulē, skrybėlē, trumpas žiuponiukas, triničiukai tik iki pusiau pasturgalio, siauros per nemierą kelnēs, vos tik užtraukiamos ant kojų, ilgi, siauri ir smailūs čebatai, barzda

nukirpta i kilj, nosis pabalnota taip vadinamais „pensne“, ant galo greita eisenā smulkiais žingsniais ir su pasišokinėjimais — vis tai rodė, kad jis nor buti puikiu jaunikaiciu „frantu“, ir vis tai darė jį lyg panašiu ant paukščio.

Bet pasipažikime su juom arčiaus. Tai buvo Ickus Baraukas, garsus visoj' apygardoj' apginėjas, arba patronas. Buvo žydas, ale visai nē nepažit, kad žydas. Ot, rodos, ponaitis ir gana. Ir apsirėdēs ne žydiškai, ir šnekoj' neżyduoja. Ale ką ir šnekėti, su žyda is visai nē nesusideda, vis tik su ponais. Ir šabo neužlaiko ir kiaulienā valgo. Iškada tik, kad žydiška pravardė. (Toliaus bus).

Du rasztai apie fiziskas teorijas.

Paraše J.

(Tąsa.)

Lengvai surasime šokias tiesas:

Liuliavymas vilnių atsiteisia tokiu budu, kad is greta stovinciu straipsniu vandens vieni pasikelia augšciaus pavirsiaus vandens baseine, susėdiniai per vienā su pirmais nusileidžia žemiaus, paskui antrā momentā pirmi straipsniai nusileidžia žemiaus pavirsiaus vandens, o antri pasikelia augšciaus ir t. t. Iškilimā vandens pavadykime įkalniu, išigaubimā — įkloniū vilnies. Įkalis ir įklonis, drange vadinami pusiauvilnėmis, padaro ilgį istisos vilnies. Dalelės vandens, regimai, neturi tolynžengiančio viskėjimo, nes visoki šapai, esanti ant pavirsiaus vandens, matomai, tik tai kilstelia, tai nusileidžia žemyn, liumpuodamiesi ant vietos. Kad vilnys, bėgdamos beveik lygstovingai i vienā pusę link, pavys vienos kitas savo įkalniais ir įkloniais, tada galima regėti, kad bendrinis įkalis pustels augšciaus susėdiniū, nes is priežasties dvigubo veiksmo i vienā šalį smarkumas pasikėlimo vilnies turi but diktesnis; o bendrinis įklonis pagal tą jau priežastį turēs taipogi išigaubt giliau. Jaigu vilnys pasitiks tokiu budu, kad vienos bus įkalis, o kitos — įklonis, tai vanduo nepasijudj's nē is vietos, nes dalelės jo pagal veiksmā įkalnio turi kilt augštyn, pagalgi veiksmā įklonio — nusileisti žemyn — ir todėl jos turi likties ant vietos, t. y. vilnis turi pranykt. Toki pranykimai ir pasididimimai vilnių ir vadinami, yra abelnu vardu interferencijos. Delto jogiai kiekviena vilnis yra sudėta is dviejų dalių — įkalnio ir įklonio, tai kas antra pusiauvilnė turi but ar įkalniu, ar įkloniū. Padarę šj patėmijimā, galime interferencijā vilnių aprėžti tokiu budu: jaigu du viskėjimu, tykianėm i vienā šalį link, paveja vienas kitā taip, jog skiriasi poriniu skaitliū pusiauvilniū, tai vilnys turi pasidj't, jaigu liekiniū (lyšnu, nėporiniu) —, tai — pranykti.

Ant tokiu jau pavidalo yra išguldoma ir interferencija vilnių garso. Vilnys garso, kaip žinome,

eina tokiu budu vienos paskui kitas, kad vienam momente sluogsnis oro vilnyje susitankidamas, tapdamas tandesniu, prisispaudžia prie susėdinio sluogsnio — susėdinės vilnies, antrame-gi grįžta atgal, prāsiskėsdamas, tapdamas retesniu ir leinesniu. Jaigu dabar sau išiveidj'sime, jogiai vilnys dviejų garsų (tokio jau augštumo), bėgdamos beveik lygstovingai i vienā pusę link, susitinka vienos kitas, skirdamosis poriniu skaitliū pusiauvilniū, tai veiksmas bendrinis abiejų bus palenkta i vienā šalį, viskėjimas todėl bus diktesnis ir mes išgirsime garsā smarkesnj; jaigu-gi vilnys pasitiks vienos kitas, skirdamosis liekiniū skaitliū pusiauvilniū, tai veiksmas abiejų bus padalytas i priešingas puses, oras liksis todėl ant vietos ir garsas pranyks. Tai gi, mes matome stebėtinā priepuolį, jogiai balsas su balsu gali padaryti tylā.

Teorija vilnėto viskėjimo balso išguldo ir kitokius nemažiaus akyvus dalykus. Kiekvienas žino, kad užgrajjus ant smuiko, kitas smuikas, įvietuotas netoli pirmojo, jei yra vienliškai su pirmu nustatytas, pradēs atsiliepti; taipogi jei atidarę viršutinį dugnā (antvožā) fortepiano, ištarsime kokį žodį, tai nekuriuos stygos suskambēs. Idant išguldyti tokiuos apsireiškimus garso, imamu yra du kamertonu tokiu, kad juodu paviskj'tu gali duoti vienokį skaitliū plavenimū (virpėjimū i tą ir kitā pusę), kitais žodžiais, tokiu, kuriuodu yra, kaip sako, unisone tarp savēs. Vienā is jų pavadsime vibratorium, kitā — rezonatorium. Jei mes paviskj'sime vibratorijū, tai umai išgirsime garsā, kurį jis išleidžia. Tas garsas paveiksle vilnėtu plavenimū oro pasieks rezonatorijū ir pradēs stumuliais judj't jį i tą ir kitā pusę. Norint toki pajudinimai yra maži, bet išpalengvo sutartiniu paviskinimu įjudina kamertonā, ant pavidalo to, kaip mes galime sutariamu viskinimu išsiubuoti didelį varpā ant varpnyčios. Sustabdydami garsavymā vibratoriaus, čia jau išgirsime atsiliepimā rezonatoriaus tuom pat tonu. Idant šis datyrimas galėtu buti efektnesniu, abudu kamertonu statomu yra ant taip vadinamų rezonansiniū skrynučių tam tikro didumo, kuriose is vieno galo išimta yra po galinę sienā. Tada vibratorius, virpėdamas, paviskina savo kotu rezonansinę skrynute, skrynute, virpėdama sutarime su kamertonu, paviskina is savo pusės orā, skrynuteje esantj; tokiu budu yra išsiunciamos sutariamos vilnys, kaip vibratoriaus, taip ir rezonansinės skrynutės. Bendrinis veiksmas jų greičiaus ir smarkians turēs įviskiti rezonatorijū su jo rezonansine skrynute, ir todėl, sustabde virpėjimā vibratoriaus, išgirsime smarkesnį neng' pirma garsā, išduodama rezonatoriaus.

Bet jaigu vibratorius ir rezonatorius ēsti ne vieno didumo ir duoda, paviskinant, nevienokį

skaitlių plavenimų, tai rezonatorius neatsilieps ant vilnių, išsiunčiamų vibratoriaus. Ir lengva suprasti, kodėl taip yra, nes jaigu pirmas kamertonas išduoda 150 plavenimų į sekundą, o antras, daleiskime, gali išduoti tik 100, tai viskėjimai vibratoriaus nesutars su viskėjimais rezonatoriaus: pirmieji viskėjimai šio paskutinio bus trandomi vilnių oro, vėliaus išsiunčiamų vibratoriaus.

Nustobavę abelnas tiesas garso, kreipkimės dabar prie išguldymo paviedžių apsiireiškimų šviesos ir spindulėtos šilumos.

Kad fokuse parabolinio zerkolo, kaip ir priepuolyje garso, įvietuosime žerinečią geležį arba degančią anglį, tai vilnys šilumos, puldamos ant šio zerkolo, nuo jo atspindės linijomis lygstovėmis vyriausiai esiai į vieną pusę link, o sutikę pakeliui antrą parabolinį zerkolą, pastatytą priešais pirmą, atspindės taipogi nuo jo ir susivietuos viename punkte, fokuse antrojo. Jaigu fokuse antrojo padėsime vašką ar termometrą, tai pamatysime, kad vaškas leidžiasi, termometrasgi rodo kilimą temperatūros. Pervietuodami vašką ar termometrą į šalį arba nevat arčiaus versmės šiluminės, nepasergėsime jokio efekto.

Ta pati ir su šviesa. Spinduliai šviesos, ištekanti iš šviečiančio kuno, patalpįto fokuse pirmo zerkolo, atspindėję nuo pirmo, o paskui nuo antro zerkolo, taipogi susivietuoja fokuse antrojo ir duoda punktą šviesų.

Persilaužimą spindulėtos šilumos ir šviesos parodoma yra tokiu jau budu, kaip ir garso. Del šio mierio imamas yra dvigubai išgaubtas stiklas pavidale didelės pupos. Tada, įvietuodami versmę šilumos ar šviesos vienoje pusėje tokio stiklo, pamatysime, kad spinduliai jų susirenka kitoje pusėje tam tikram punkte.

Bet kur-kas yra akyvesniu dalyku interferencija šviesos ir spindulėtos šilumos. Mes matėme jau, kad interferencija garso gali but išguldyta, tik daleidžiant vilnėtą viskėjimą oro, ką ant rešto patvirtina ir datyrimas betarpinis. Priešingai, kaip greit šviesa ir spindulėta šiluma duoda interferenciją, tai mes turime išvesti, jogiai šie apsiireiškimai patvirtina plavėtinį praplitimą jųjų.

Jau XVII amžyje Grimaldi darė interferenciją šviesos, t. y. parodė, jogiai šviesa su šviesa gali duoti ar da didesnę šviesą, arba, priešingai, gali pagimdytie tamsą. Bet tik šiame amžyje su pagelba matematiško analizo pasisekė išrokuoti ilgį šviesinės vilnies. Toks analizas parodė, kad jaigu du spinduliu skiriasi viens nuo kito poriniu skaitliumi pusiauvilnių, tai suvietuojant juodu į vieną punktą, šviesa pasididina, ir atbulai, jai skiriasi liekinu skaitliu pusiauvilnių, tai punkte tokio suvietavimo randasi tamsa.

Tokiaujan interferencija dedasi ir punkte suvietavimo vilnių spindulėtos šilumos. Ir čia si-

luma gali duoti ar da didesnę šilumą, arba, priešingai, pranykima jos. t. y. šaltį.

Tokiu budu mes matome aprėpū vienlišnumą tarp apsiireiškimų garso iš vienos pusės ir tarp apsiireiškimų šviesos ir spindulėtos šilumos iš kitos.

Čia da pats per savę kyla klausymas toks: jaigu šviesa ir spindulėta šiluma yra vilnėtu viskėjimu to paties vidaus — etero, tai kodėl viskėjimą šviesinį mes jaučiame paveiksle šviesos, o šiluminį — ne. Matematiškas išrokovymas, paremtas ant apsiireiškimu interferencijos, parodo esingą skyrių šių dviejų viskėjimų etero: vilnys šviesos kur-kas yra trumpesnės, neng šilumos.

Ši skyrių da galima išreikšti kitu budu. Žinodami greitumą šviesos ir drauge spindulėtos šilumos, kuris, pagal aprokovymą Fuld datyrimo keliu, yra lygus 280,000 verstų, ir suradę matematišku skaitliavymu ilgį vilnių šviesos ir spindulėtos šilumos, galime išrokuoti, kiek į sekundą išsiunčia šviečiantis ir karštas kunas vilnių. Regima yra, kad kuom ilgesuės bus vilnys, tuom jų mažiaus susiguldys atstume 280 tukstančių verstų. Padalinę šį atstumą, kurį šviesa ir spindulėta šiluma perbėga į vieną sekundą, ant ilgio vilnių jųjų, rasime skaitlių plavenimų, išsiunčiamų jų versmės. Ištekmeje aprėsimė tą jų jau prylogimą šviesos ir spindulėtos šilumos šiaip: šviečiantis ir karštas kunas į sekundą išsiunčia daugiaus vilnių šviesos, neng šilumos.

Idant turēt permanymą, kaip trumpos yra tos vilnys ir kaip daug jų yra išsiunčiama į sekundą, pasakysime, jogiai raudona šviesa išsiunčia 480 trilijonų plavenimų prie ilgio vilnies 620 milijondalių milimetro, o fijoletinė — 740 trilijonų prie ilgio vilnies 423 milijondaliai milimetro.

Ant papildymo teorijos šviesos da pridėsime, jogiai apsiireiškimai polerizacijos ir dvigubo persilaužimo krištoluose daleido aprėzt charakterių šviesinių vilnių. Budas praplitimo vilnių yra šiek-tiek panašus liuliavymui vilnių ant paviršiaus vandens, t. y. esti skersiniu, sulyginant su tuom keliu, į kurią pusę link tykia spinduliai. Pakaktina bus šio patėmijimo, nes išguldymas paskutinių apsiireiškimų, t. y. polerizacijos ir dvigubo persilaužimo, nuvestų mus pertoli į šalį nuo to mierio, kurį mes sau išrinkome, piešdami šį raštą.

Ant užbaigimo pasakysime, kad buvimas etero, ant kiek galima sprėsti pagal visus duotinius fiziškų žinių, negali butie užginamu.

Antras raštas.

Elektrybė, kaipo vilnėtas viskėjimas etero.

„Kas tai yra elektrybė?“ — klausia prof. Bonos universiteto, Henrikas Here kalboje, kurią jis yra pasakęs ant 62-ro suvažiavimo naturalistų ir daktarų Heidelberge, ir atsako šiokiais žodžiais: „Klausymas apie elektrybę visokiame atvėjije

yra labai diktas klansymas, kuris sukildo žingeidystę, tam tikrai kalbant, toli už rubežių mokslo apie elektrybę. Didžinmas, kurie pakelia šį klausimą, neabejoja, kad elektrybė pati per save yra; jie laukia aprašymo, išrokavimo savybių ir sųlų šios stebėtinios materijos. Del specialisto-gi klausymas pirmiausiai apsiireiskia šiokioje formoje: ar esti abelnai elektrybės (kaipo elektriški skystimai)? Ar negalina yra apsiireiskimus elektriskus, kaip visus kitus, atvesti ant savybių etero ir sveriamos materijos?*

Teorijos, kad elektrybė yra dvejopa: pridėtinė ir atimtinė, paveiksle dviejų nesveriamų skystimų, sulygšiantdien ponavoja be jokių apribojimų. Ir dabar fizikai perstato sau esant dvi elektrybės, kurios, pritraukdamos ir atstumdamos viena kitą „su jų veiksmu per atstumą lyg apdovanotos yra dvasiškonis savybėmis.“

Gadyne, kur-oje h poteza dviejų elektrybių buvo sutverta, buvo laikuose angšėiausio trijumfo (lalavimo) Njutono tiesos apie pasaulinį sverėjimą dangiskų kunų ir abelnai materijos. Tada „betarpinis veiksmas per atstumą išrodė del protų daigtu kasdieniniu“. Nedyvai todėl, jogiai buvo daleista, kad „elektriški ir magnetiški pritraukimai seka tajau tiesa, ką ir pasaulinis sverėjimas“. Daleidimas pasirodė vienok prieštaraujančiu faktams. Bet pasimagiuimas taja teorija buvo taip didelis, kad tik mokslinėus, veldantis savostovingu ir suvis šviežiu protu, galėjo matyti apsiiovijimus be užlemtų idėjų, lyg išnaujo. Tokiu mokjtu vyru buvo Faradei.

„Faradei, teisybė, girdėjęs buvo — sako prof. Here — kaip aplink jį snekėjo, jogiai elektrizavojant kuną kas tai buk yra įnešama į jį; bet jis matė, jogiai atmainos, kurios dedasi, tampa regimomis tik išvirš, o suvis ne išvidar. Faradei mokinamas buvo, kad sylos sakte peršoka per erdvę, jis-gi matė, jogiai ant jų didžiausią veiksmą daro tas, kokia materija šią erdvę pripildo. Faradei skaitė, kad elektrybės be abejojimo esti, kad ginčas yra tik link jųlų sųlų, ir vienok del jo buvo dasilytėtinai aiškiu apsiireiskimas sųlų, pačių-gi elektrybių jis negalėjo surasti nė lykiaus. Tokiu budu jojo domėse dalykas gavo priešingą apievartą. Pačios elektriskos ir magnetiskos sylos buvo del jo esingu, sugaunamu dalyku; apie elektrybę-gi ir magnetizmą galima buvo vest ginčą Pertarnuojant, kad tušėioje erdvėje negaletų but jokių stonų, išėmus aprėpną pakajų, Faradei galėjo atsakyti: o ar tikrai erdvė yra tušėa? Ar nepriverėia mus jau šviesos apsiiovijimai, idant m. slytumėme erdvę esant pripildytą . . . ? Rasi, eteras, kuris pralydi per savę šviesos vilnis, turi pajiegą jįmti taipo-gi atmainas, kurias mes vadiname vardu elektriskų ir magnetiskų sųlų? Rasi, nevat yra

arti surišti tie atsımainymai ir minėtos vilnys?*

Ant šių klausimų Faradei negalėjo duot atsakymo, norint jis daugiausiai prisidėjo prie indievo pastatymo šio klausymo. Klausymai apie vilnėtą viskėjimą elektrybės paskians su smulkmėmis buvo išplėtoti jo vienžemio angliško fiziko Maksnelio. Šis savo elektro-magnetiškoje teorijoje šviesos, stobuodamas įsakmiausią sulygimą tarp šviesos ir elektrybės, darodinėjo keliu giliausių teoretiskų samprotavimų, kad tas pats vidus, kuris yra pralydėju šviesinės energijos, yra drauge vidum del elektriskų apsiiovijimų ir kad elektrybė pati per savę yra tai viskėjimas paviedus šviesai, kaip pagal savo abelną charakterių, taip ir pagal smarkumą savo praplıtimo.

Bet teoretiški išvedimai Maksuelio reikalavo faktiško patvirtinimo. Šią nelengvą užduotę ir išrišo su švankumu prof. Here.

Mes žinome jau, kad visokia energija, kuri prapiinta pagal tiesas vilnėto viskėjimo, turi turėti pajiegą atspindėjimo, persilaužimo, interferencijos, žodžiu, turi parodyt visas dugnines savybes garso, šviesos ir spindulėtos šilumos. Idant parodyt, jogiai elektrybė velda visomis šiomis savybėmis, privalu buvo surasti budą perduot elektriską viskėjimą oru. Regimai, pirmiausiai reikėjo pagamjti tokį vibratorių, kuris galėtų išsiustinėti oru labai greitus plavenimus. Tokį vibratorių ir yra padaręs prof. Here.

Idant suprasti pastrunijimą ir veiksmą tokio vibratoriaus, padarykime kelis patėmijimus iš teorijos elektrybės.

Įsiveidjimo sau, kad du variniu skrituliu ant stiklinių kojų yra uželektrizavotu vienokia elektrybe ir suvienuotu su pagalba vielos metalinės. Jaigu abu skrituliu yra uželektrizavotu vienokiam laipsnyje, tai suvienavymas jųlų viela neiššauks jokio matomo efekto. Jaigu skrituliai bus uželektrizavoti įvairiuose laipsniuose, tokiaame priepuolyje, suvienuojant juos, rasis perėjimas elektrybės iš labjaus uželektrizavoto skritulio į mažiaus elektrybės turintį, žodžiu, bus gautas taip vadinamas šuvis, kuris apsiireiks paveiksle kibirkšties. Toks elektriskas iššovymas gali buti dviejų įvairių charakterių, žiurint pagal tai, ar mes skritulius suvienuosime su pagalba ilgos vielos, kuri prastai pralydi per savę elektrybę, ar su pagalba trumpos, kuri gerai pralydi ją.

[Toliaus bus.]

Tėvyniszki varpai.

Ramios mislys ir nerami teisybė. Tvirtybė mųs sutarimų, išpildymas pažadėjimų. Pasitikėjimas mųs rašėjams. Sunkus padejimas mųs laikraščių. Mųs „lenkpasturgaliai“. Delko taip mažai turime korespondencijų iš Lietuvos. „Nauja lietuviska Ceitanga.“

Ramios valandos tame tarpe, kada prasideda maiuai saulės spindulių ant nakties šešelio, o

žiburys da nešaukia prie pertraukto dienos darbo — tai valandos atilsio dvasios. Mislys, lyg naudodamos iš prietamos, ištruksta ir, pametę nobodžią nelaisvę prie kasdienių trusų, paliks besikankinima skaudžiais, kasdien regimais paveikslais kovos už buvį, del atsigaivinimo, tveria paveikslus ramius, smagius, be dejavimų ir ašarų. Ko tose valandose žmogus nepriimslyji, kokių užmanymų nesigriebi! o visus išpildai galutinai, visus atlieki lengvai, nors būtų sunkiausi ir drasiausi. Panorama, praslenkanti tada mislyse, labai graži, bet kaip apgavinga, kaip tolymą nuo teisybės!

Štai kartais rodosi, kad mus „lietuviai“, sudarę sutarimus, ar ant rašto, ar ant žodžio, nesistengia išsisukti nuo pažadėjimų, neužmiršta apie juos, bet visuomet rupinasi, idant nē krislelių neprasikreipti sutarimui, o per tai nesutrukdyti „darbo“; rodosi, kad mus „rašėjai“ tai jau ne piemens, ką moka tik pagiryje oliuoti, o da už savę neatsako, bet tai jau vyrai nunokę, kurių žodžiu galima pasitikėti, kad paimtą darbą priderančiai atlieka ir stengiasi juom tolyn, juom labjan jį gerinti; rodosi, kad mus laikraščiai, paremti ant tokio tvirtumo mus budo, sutarimų ir pažadėjimų, veikia stosis tokiais, kokiais stengiames juos padaryti; rodosi, kad mus „lenkpalaičiai“ jau susiprato, kaip tai nešvanku sekioti paskui uodegas svetimtančių, galint patiems eiti savuoju keliu, kad visa lietuvių drangija tai viena šeimyna su vienokiais troškimais, vienokia kalba

Bet kaip viskas toli nuo teisybės! Sutarimai mus, rašyti ir nerašyti, tai ploniausi vortinkliai; greit juos sutraukome be jokio sudrebėjimo sąžinės; liudniausias dalykas, kad kartais noriai griebiames sutarimo delto tik, kad per jo pagelbą galime pagerinti privatiškus savo reikalus, o kaip seksis reikalui viešam, paremtam ant išpildymo išlygų sutarimo, tai mums nerūpi, mokame išsisukti nuo paimtų ant savę pareigų, o jaigu ne, tai pildome jas, lyg mažas vaikas, priverstas per visą dieną tėmytis į elementorių.

O rašėjai: vienas, ištaręs ant susirinkimo garsiai, del visų nusistebėjimo, „aš“, visai neprisiunčia pažadėto rašto ir sudarko sutartą darbą, atimdamas tik progą atlikti tą raštą, nors lėtai tariančiam „aš“, bet turinčiam daugiaus sąžinės ir nuovokos apie šventumą išpildymo pažadėjimų; kitas, pradėjęs darbą pertraukia jį ir nebaigia, lyg norėdamas parodyti, kaip tai daug Lietuva nustoja, netekus pabaigos taip „svarbaus“ darbo; iš tų „prisiegdųjų“ rašėjų, ką per visą metą traukia jungą, užėmę sau po šmotelį viešo darbo: vieni, rodos apilšę, vėlinasi ir per tai vėlina laikraščius, o kiti, pradėję gražiai ir rupeštingai darbą, juom tolyn, juom labyn apsi-

leidžia ir prisiunčia tokius straipsnius, kad gėda juos talpinti į laikraštį; o kad rėdystė galėtų mokėti už straipsnius, tai būtų visai kitaip: tada nesigirtume, buk dirbame, pamiršę apie savę, del idėjos, o ne del uždario, bet straipsniais visi, gērėtusi!

Laikraščiai, suspausti tokiomis apystonomis, toli šaukia iki tam idealui, kokį del jų geismuose sutvėrėme.

Kur tik pasisuksi po Lietuvą, visur minasi po kojų mus „lenkeliai“, „puslenkeliai“, „lenkpalaičiai“ — žodžiu, visoki „lenkpasturgaliai“, kurie nuo lietuvių atstoję, o lenkų nepaviję, sukasi, lyg š. apas po aketę. Štai mus inteligentai, vadinantieji savę „lietuviais“, susirinkę, kalba tarp savę lenkiškai (!); o kaip kalba! klausant jų ištaramo (nors ir gramatiškai mokėtų), ventti verčia; lietuviškai-gi nepradės (na, jai bent del pasityčiojimo ir pasižadavimo), nes lietuviška kalba, mat, paskirta tiktai „chlopams“; to-gi nežino, kad lenkų „chlopai“ kalba lenkiškai, o ne lietuviškai, ir kur kas geriaus už mus „lenkpasturgalius“. Šita paika logika mus „lenkpasturgalių“ atmeta: vieną mano draugą iš I klasos, kuris užklaustas mokytojo: kaip kalba piemens Francuzijoje? — atsakė: lietuviškai. Juokingiausias dalykas, kad tos logikos prisilaiko tiktai tie, ką patys yra kilę iš „chlopų“. Paskyrium tai da kartais gali pasikalbėti lietuviškai su kiekvienu „lenkpasturgaliu“, bet prie svetimų žmonių, įpač prie prastų, kad ir tikrų tėvų — anaipatol? o ką? tėvas, ar motina, patys budami „chlopais“, išgirdę, kad jų vaikas kalba lietuviškai, gali kartais pamislyti, kad jis iš „chlopų“!

Tai tokia tokialė!

Jaigu rėdystė galėtų mokėti rašėjams už darbą, tai ne tik straipsniai būtų kaskart geresni, bet turėtume jų ir kur kas daugiaus, o tarp jų atsirastų ir daugiaus korespondencijų mus laikraščiuose. Istikro, lietuviškame laikraštyje žinių iš Lietuvos kuonuomažiausiai. Kad ne p. Aitvaras, kuris kaipo tikras „Aitvaras“ parnešą daug žinių iš užnemunės, tai nē nežinotume gal, kas dedasi mus tėvynėje. Gaila labai, kad p. A. antsyk negali gyventi abiejose Nemuno pusėse!

Delko-gi turime taip mažai korespondencijų? O tai: 1) kad jas reikia rašyti uždyką 2) daugumas iš mus rašėjų neva, esame pripratę prie gabinetiskų darbų ir po svieta pasidairyti visai nemokame; apsiabti kokiū filozofijos klausymu arba jieskodami temato del eilių, einame, galvą iškėlę ir uostydami, kur turi „gilios“ mislys, ar „įkvėpimas“, o tuomtarpu nematome ir mindžiojame po kojų visus atsitikimus, kurie suimti į daigtą, duotų gražų ir pilną paveikslą mus krašto 3) tarp mus rašėjų perdaug „plunksnos“ aristokratų, menančių savę pašauktais del gvildenimo

„svarbesnių“ klausimų ir jokių būdu iš augštybės „svarbaus“ temato, neužengs prie korespondencijos, idant tokiais „niekais“ nesudergti savo „plunksnos“.

Istabus daigtas, delko korespondencijos, kaip darbas del rašėjo, taip paniekjtos, nors jas visi godžiai skaito? Gavau „probos numerį“ naujo lietuviško laikraščio v. „Nauja lietuviška Ceitunga“ (dėkui už taip grynai „lietuvišką“ vardą!), pasirodžiusi Tilžėje 29 Lapkričio šių metų ir atspausa vokiškomis raidėmis. Straipsnyje „Kas mus mieris“ naujas laikraštis sako, kad „nemislija nė vienam kelių užstoti, bet tik pridėti savo darbą, kur reikalas yra“ ir žada „apdirbinēt dirvas, kurios draugų bei draugelų da neužkrutjtos pasilikusios yra“. O tą mierį sieks šitaip: 1) „pirmų visų daigtų Dievo žodį garbinę, todėl Dievo žodis apturės visučės pirmąją vietą“, 2) toliaus, pagal žodžius „Duokit Dievui, kas Dievo yra, ir ciecoriui, kas ciecoriaus yra“, praneš visokias žinias apie „ciecorių, jo darbus, keliones, apie tai, kas saime girdėti, apie naujus zokanus ir apie viską, kas kiekvienam padonui žinoti reikalinga yra“, 3) ant trečio talpins „žinias iš visur, butent iš nusidavimų viso svieto, o įpač žinias iš lietuviško krašto“, 4) ketvirta dalis bus „papasakojimų dalis, kurioje bus patalpiti aprašymai, kelionės ir viskas, kas ant apšvietimo, naudos ir pamokslo reikalinga yra“.

Koks tai bus laikraštis, kokia iš jo bus nauda, sunku dabar pasakyti. Vienok iš pažadėjimų, iš įtalpos visokių straipsnių ir pagal jų proporciją galima nuspręsti, kad tai bus laikraštis įpatįngai „tikėjimiškai-politiškas su mažu priedų kitoniškos įtalpos straipsnių ir kad tas laikraštis paskirtas tiktai Prusų lietuviams.

Sveikiname „Naują Ceitungą“ ir iš tikros širdies velijame pasisekimo apdirbinėjime likusiu da „neužkrutintomis“ dirvų. *Q. D. ir K.*

Keli žodžiai apie girtuoklystę.

Svaiginančius gėrymus žmonės vartoja dėlei alkoolio, kurį jie užturi. Mat, alkoolis, jai jo nedaug išgerti, sujudina nervus, daro žmogų smagesniu, o jai daug išgerti, apsvaigina žmogų, sumaišo jo protą ir žmogus, viską užmiršęs, nurimsta ir tampa linksmesnis. Štai del ko jau išseno taip noriai varto jažmonės svaiginančius gėrymus; vieni del sujudinimo nuilsusių nervų, kiti nuvargę, prispausti nelaimių, idant nors tuom tarpu užmiršti spaudžiančius juos vargus ir nelaimes. Girtuoklystė taip sena, kaip ir pati žmogija. Vos tik atsirado raštai, girtuoklystė juose ir užrašyta. Taip edikte apie girtuoklystę Chinų imperatoriaus, išduotame 1116 metuose, Kristui dar negimus, skaitome apie baisią girtuoklystę, buvusią tada tarpo Chinų. „Kurie gers svaiganan-

čius gėrymus, bus smerčiu koroti“, grumoja imperatorius. Antrame senoviškame Chinų rašte, She-King (knjga poėzijos), kuriame aprašytas tikėjimas ir drauginis gyvenims to laiko Chinų, aprašyta taipgi baisi girtuoklystė, nuo kurios vos nesugriuvusi ciecorystė. Išmintingesni vyrai jau ir tada matė blėdį girtuoklystės ir kaip galėdami stengėsi ją mažjti. Taip abudu garsus galvočiai ir išdavėjai įstatų Konfutse (gyveno V amžiuje Kr. dar neg.) ir Mentse (gyv. III am.) savo raštuose rodyja vientaučiams mažiaus gerti ir valgyti.

Kita senoviška tauta, Arionys, bočiai šiandienykščių europiečių taipgi mėgdavo išgerti. Tai aiškiai matyti iš Rig-Vedos, kurioje aprašyti papročiai Arionų XII simtmečio, Kristui dar negimus. Darydami aukas dievams, jie pildavo ant aukaro nedidelę dalį svaiginančio gėrymo „soma“*), dalį išgerdavo kunjgai (braminai), o dalį auknešiai, „Ateik, Indra, ant mūsų aukos, išgerk somos, o! tu mėgstj somą. Ateik, o Indra, pasigerk su mumis!“ Štai kaip meldėsi jie linksmamjam dievaičiui, Indrai. Ir čia išmintingesni vyrai, kaip galėdami, stengėsi sumažjti tą visuotinę ligą. Manu (gyveno VI amž., Kr. d. n.) savo įsatymuose paskyrė korą už pasigėrymą. Jis jau nemini senoviško gėrymo somos; jo laikuose Arionys vartojo jau kitą gėrymą „surą“, kurią darė iš syvų vieno augalo, maišytu su medum, miežiais ir vandeniu. Matyt, sura mažai kuom skyrėsi nuo mus degtinės. Įstatymai Manu, matyt, nesumažino girtuoklystės, nes vėliaus galvočius Palasius savo raštuose mini net 12 visokių gėrymų (darytų iš vynuogių, pipirų, cukraus irtt.), kuriuos vartojo Jndionys to laiko.

Senovės žydai taipgi neapseidavo be alkoolio. Jai Noah, tas pačio Dievo išrinktasis vyras, neiškentė nepasigėręs, tai ką galima sakyti abelnai apie žydus. Juk ne be reikalo Salomonas persergsti savuosius nuo gėrymo vyno, kuris nors ir gražiai raudonuoja ir gardžiai geriasi, vienok „įkąs kaip žaltys, kaip gyvatė paleis nuodus“.

Neatsiliko nuo kitų ir senovės Persai, išpažjtojai tikėjimo Zoroastro. Herodot'as pasakoja, buk Persai nė vieną klausymą negalėdavę išristi nepasigėrę; bet ant rytojaus išsipagirioję vel peržiurėdavę tai, ką vakar girti nusprendė.

Ta pat buvo ir su seniausiomis tautomis Europos — Grekais ir Rymionimis. Grekai vartojo alkoolį paveiksle Bachuso — dievaičio girtuoklystės, kurio stovylą išpradžių statė greta su stovyla Minervos (deivės išminties), norėdami tuomi parodyti, kad išgėręs žmogus darosi išmintingesnis. Bet neužilgo persitikrinę, kad nuo alkoolio žmogus tankiai netik ką nepasidaro išmintingesnis, bet, atžagariai, visai apkvaista; tarpo

*) Somą darė iš syvų vieno augalo, maišė su pienu ir raugino.

stovylo Bachuso ir Minervos pastatė stovyla vandeninės nymfos, parceddami tuomi, kad norintis pagerėti alkoolium savo protą, turi jį vandeniu atmiešti. Grekai, o paskui ir Rymionys, turėjo ir šventę ant garbės Bachuso, taip vadinamas „Saturnalias“ — buvo tai dienos visuotinos girtuoklystės ir paleistuvystės.

Plinius sako, kad Rymionys pažinoję vynu nuo pat uždėjimo Rymo. Jis pasakoja, kad koks-ten Mecenius užmušęs pačią už tai tik, kad ji gėrus vyną, ir Romulius buk dovanojęs jam kalnę, nes moteriškėms nevalia buvo gerti. Toks uždraudimas buvo ilgai ir moterys galėjo gerti vyną tik kaip vaistą ir tai tik tada, kada pavelina joms vyrai. Vyrai, sako, tyčia bučiuodavę pačias, idant dasižinoti, ar negėrė kartais vyno. Iš pradžių vyną parveždavo iš kitų žemių, bet vėliaus Rymionys patys išmoko auginti vynuoges ir daryti iš jų vyną. Plinius savo laikuose suskaitę į 91 veislę vynuogių, iš kurių darė į 160 visokių vynu. Kaip mėgo Rymionys vyną, matyti iš to, kad viens didžturtis Hortensius numirdamas paliko savo įpėdiniams į 10,000 bačkelių vyno. Kas nežino garsių savo persivalgymu ir girtuoklyste pokylių Rymionų to laiko; kaip didžturtėčiai, prisivalgę ir prisigėrę, tyčia vemdavo, idant paskui vel valgyti ir gerti.

Paleistuvystė rymionų palengvino barbarams užkariauti Rymo karalystę. Bet ir pergalėtojai nedaug kuom skyrėsi nuo Rymionų. Taip apie Germanus Tacitas pasakojo, kad turtingesniejie per dienas ir naktis bajidavę, ir Rymionys tankiai tik ačiui girtuoklystei Germanų pergalėdavę jų kariūmenę. Mylimu gerimu senovės vokiečių buvo alus. Kariaudami su Rymionimis, jie išmoko auginti vynuoges ir daryti vyną, kuris greitai išsiplatino tarp vokiečių. XIII amž., Kristui gimus, atsirado ir arielką, kuri iš pradžių buvo laikoma tikta aptiekose, kaip vaistas (nuo to ir vardas: aqua vitae), o vėliaus jau paplito tarpo visuomenės. Jau Karolius Didysis, matydamas didelį girtuoklavymą savo padonų, išdavimu draudžiančių įstatų norėjo šiek-tiek jį sumažinti. Netik vyriausybė, bet ir dalis visuomenės buvo susipratus ir sudarius draugystes blaivystės, bet tokių buvo nedang. Daugumas, nenorėdami atsakyti nuo taip mylimų gėrimų, sudarė draugystes girtuoklystės, kurios turėjo savo įstatus — jus potandi. Carmina Clericorum — kitas viduramžinis raštas, mylimas vokiškų studentų štai kaip aprašo Vokietija to laiko:

Bibit pauper et aegrotus,
bibit exul et ignotus,
bibit puer, bibit canus,
bibit praesul et decanus,
bibit soror, bibit frater,

bibit avus, bibit mater,
bibit iste, bibit ille,
bibunt centum, bibunt mille.

Tą patį parodo ir kiti liudinimai. „Nil hic est aliud vivere, quam bibere“ (čion gyvenimas daugiau nieko, kaip gėrimas) rašo Popiežiui pasiuntinys jo pas Pridrikį III. „Visa Vokietija, ant nelaimės, paskendusi girtuoklystėje — skundžiasi Liuteris. Kiekvieną šalis turi savo velnią, mus vokiečių velnias — tai bačka vyno, o vardas jo girtuoklystė“. „Mes vokiečiai prageriame savo turta, savo sveikatą ir dangaus karalystę“ — skundžiasi kitas reformatorius Melancton'as. XVI šimtmetį vokiečiai taip ir vadina amžium girtuoklystės. Taip buvo iki pusei XVII šimtmečio; nuo to laiko arielka, kuri įpač labai buvo išsiplatinusi laike 30-metinės karės, vel pradėjo nykti, vietą jos užėmė alus ir vynas ir blaivystė vis labjaus ir labjaus augo tarpo vokiečių. Beveik tas pats buvo ir Anglijoje, tik ten didžiausia girtuoklystė buvo vėlaus. XVIII am. ant durų karėmų stačiai buvo parašyta, kad čia galima pasigerti už menkus pinigus — „už vieną pennį ištikro girtas busi“. Metuose 1736-se Anglijos parlamentas, idant sumažinti taip baisią girtuoklystę, išdavė taip vadinamą Gin-Aktą, kuris uždėjo taip didelę čyžę ant arielkos, kad ją beveik negalima buvo pirkti (bonka pareidavo į 7 šilingus). Negana to, pagal tą aktą ir pasigėrusius korojo štriuopa; bet viskas tas mažai ką gero padarė. Nors ir daug buvo nukorota, bet girtuoklystė nesimažino. Arielką prekiaavo slapta, o urėdņikus, prižiurinėius prekionę arielkos, žmonės gaudė, kaip žvėris. Ant galo pagalios aktas buvo atmainytas ir čyžė sumažyta. Tik nuo pusės šio amžiaus girtuoklystė Anglijoje pradėjo mažėtis, ačiui rupešėiui vyriausybės apie pakėlimą apšvietimo ir doros tarpo žmonių, o įpač uždėjimui draugystių blaivystės.

Rusai taip-gi geria jau iš seno. Da Vladimieras šventasis atsisakė nuo mahometų tikėjimo delto tik, kad tikėjimas jų vyno gerti nepavelina; „o mes, esą, be gėrimų apsieiti negalime.“ Taigi iš raštų svetimtaucių, atsilankiusių Gudijoje, matyti, kad girtuoklystėje gudai perėjo visas kitas tautas Europos. Gudų vyriausybė suprato, kad reikėtu mažinti girtuoklystę, bet nemažino, nes čyžė už arielką daug pinigų įnešdavo į valstijos kasą. 1652 met. buvo išduotas paliepimas karčėmņikams neduoti daugiau per vieną stikliuką vienam žmogni, o jau 1659 m. kits paliepimas liepė karčėmņikams rupėtis apie padidinimą valstijos kasos. — O mus sentėviai ar nemėgdavo išgerti! Juk nedovanai godoją Ragutį, dievaitį girtuoklystės. Žvilgterėję į dainas, surinktas Juškos, rasime tarpo jų ne vieną dešimtį, kuriose graudžiai aprandota girtuoklystė. Senovės lietuviai

gerdavo midų ir alų; vėliaus arielka pradėjo vis labiau ir labiau plėtimis, o alus ir midus, ant nelaimės, nykti.

II.

Šiandien visų pripažįta, kad alkoholis yra tai nuodai, kurie ar patys nuvaro žmogų į kapus, ar susilpninę kūną, parengia dirvą del kitų ligų. Vienoje Rusijoje kasmet numirsta nuo persigėrimo į 16,000 žmonių; o kiek per girtuoklystę iš proto išėina. Rusijoje nuo 7°/_o iki 42°/_o iš visų iš proto išėjusių — tai išėję iš proto per girtuoklystę; Prancūzijoje tokių yra nuo 27°/_o—38°/_o; Anglijoje 14°/_o; Amerikoje 20°/_o. Ne vienas per girtuoklystę pats sau galą padaro, pagal skaitlių Ettingeno 12,6^o/_o visų sau galą padariusių. Tai dar neviskas, alkoholis, kaip jau sakytą, silpnina kūną, parengia dirvą del kitų ligų ir tuomi labai trumpina gyvenimą girtuokliujančių. Pagal skaitlių Neisono, turintieji 20 metų gali tikėtis pergyventi dar 44,2 metų, jai alkoholio nevartojo ir tik 15,6 m., jai jį vartoja; taip pat turintieji 30 metų ir negerentieji greičiausiai gali pergyventi da 36,5 m., o gerentieji tik 13,8 metų. Štai ką daro alkoholis del sveikatos. Nemažiaus blogo daro ir del doros. Kas nežino, kad girtas padaro tokias nelabystes, kokių blaivus budams niekad nepadarytu. Pagal Behr'ą Vokietijoje nuo 50°/_o—60°/_o nusikaltėlių nusikalto vien tik per girtuoklystę; Anglijoje tarpo nusikaltėlių tokių net $\frac{3}{4}$ — $\frac{4}{5}$. Penkinose kaliniuose, ištyrinėtuose daktaro Guillhome'o, Šveicarijoje pusė kalinių girtuokliai. Girtuoklystė neaplenkė nė medgiško buvio žmonių. Teisybė, sako Libichas, kad žmonės tankiai geria iš neturtingumo, bet dar tankiaus atbulai, žmonės neturtingi tik delto, kad geria. „Mes neturtingi delto, kad geriamė, o geriamė delto, kad neturtingi“ atsako mozurai vienam ištyrinėtoju. Viens anglionas tyčia tyrinėdamas išskaitė, kad Anglijoje iš išdalėtų ubagams pinigų 30°/_o tą pačią dieną nueina į karėmą. 1874 m. sanitariska komissija valstijos Masachusets'o Amerikoje išsiuntė užkvietimus užžiūrėtojams namų del neturtėlių, idant jie atsakytų ant šių klausymų: 1) kiek neturtėlių, esančių tuose namuose, pateko ten per girtuoklystę; 2) kiek vaikų priimta per girtuoklystę tėvų. Iš 50 miestų gavo atsakymą, kad 35°/_o vyrų pateko per girtuoklystę; iš 35 miestų — 40°/_o; iš 57 — 41°/_o. Ant antro klausymo atsakymus gavo nevienodus: 27 miestuose visi užlaikomi vaikai pateko per girtuoklystę tėvų, o 35 miestuose 145 priimti vaikai — tai vaikai girtuoklių. Kiek kaštuoja draugijai užlaikymas tiek nereikalingų del jos sąnarių, kurie, kad ne girtuoklystė, galėtu dirbti ir didinti jos turta. Jai čia pridėti dar milijonus, išleidžiamus be reikalo ant gėrimų, tai nuopuoliai draugijos per girtuoklystę bus bai-

sis. Viena Anglija pagal išskaitymą per 50 m. (nuo 1830—1879), skaitant tik brangumą gėrimų ir čyžę, išleido 4,246 milijonus svarų sterlingų (į 84 mil. ant metų). Jaigu čia dar pridėti nuopuolius per girtuoklystę ir procentą, kurį gali atnešti toks kapitalas, tai skaitlius pinigų, dovanai išleistų Anglijoje per 50 metų, bus iš teisybės baisus. Pertai nedyvai, kad žmonės, supratę, kokią blėdį daro girtuoklystė, kaip galėdami, rupinosi ją mažinti. Pakol apie tai rupinosi tik vyriausybė, girtuoklystė nė kiek nesimazino; nė ediktas Chinų imperatoriaus, gąsdinantis smerčiu girtuoklius, nė įstatymai Manu, nė Karoliaus Didžiojo, nė ant galo Gin-Aktas anglikonų nenumazino girtuoklystės, pakol visuomenė nepradėjo pati apie savę rupintis. Tas rupestis išsireiskė uždėjmu draugysčių blaivystės, kurios atsirado pirmiausiai Amerikoje. Išsiliausavę iš-po valdžios Anglijos, Suvienytos Valstijos Šiaurinės Amerikos pradėjo rupintis apie pakėlimą blaivystės. 50 m. šio šimtmečio vaistija Maine, o paskui dar kelios valstijos, įvedė pas savę įstatymą apie gėrimus, panašų ant angliško Gin-Akto. Tas įstatymas visai uždraudžia vartoti svaiginančius gėrimus. Arielką galima gauti tik, kaip vaistą, pagal receptą daktaro ir del reikalų technikos ir tai tik su pavelinimu vyriausybės. Neuzlaikusius įstatymo korojo kalėjimu iki 2 mėnesių ir striuopa iki 1000 dolerių. Ir namie pasigėrusius, jai tik vyriausybė apie tai dasižinodavo, taipgi sodino į kalinį iki 30 dienų, o giminėms jo pavelyta reikalauti užmokėsio nuo to, kuris davė arielką. Toks įstatymas vienose Valstijose pasiliko ant ilgo, kitose tuojaus buvo atmainytas; vieni sako, kad jis padarė didelę naudą, kiti vel tam netiki, bet visi sutinka, kad blaivumas šios dienos amerikonų priguli daugiausiai nuo darbštumo draugysčių blaivystės. Pirmą blaivystės draugystę Amerikoje uždėjo d-ras Rešas. 1804 m. jis išleido knygutę, kurioje išrodė blėdingumą girtuoklystės del kuno ir dusios, o po kelių metų per jo rupestį buvo uždėta pirma draugystė blaivystės. Pagal mislį uždėtojaus, įstatai draugystės nereikalavo, idant sąnarys visai atsiskaytu nuo vartojimo gėrymų, reikalavo tiktai, kad vartotu juos išmanančiai, nes tada jie labai mažai arba visai nekenkia sveikatai. Bet tokia mislis ant galo pasirodė klaidinga, ne delto kad alkoholis, vartojamas išmanančiai, butu labai blėdingas, bet delto kad toks jau, įpač mažai apšviesto žmogaus budas, pavelyk jam nedaug gerti, tai jis neiškės ir daug neišgėres; taip buvo ir su sąnariais pirmos draugystės blaivystės. Pertai 1827 m. tame pačiame mieste (Bostone) buvo uždėta kita draugystė, sąnariai kurios prisiekdavo niekad nevertoti svaiginančių gėrimų, negu kaip vaistą, nesilūti jų kitiems, ir, kaip galint, stengtis kitus

nuo jų atpratiti. Tai draugystei labai pasisekė; per trumpą laiką skaitlius sąnarių labai pasididino. Kiti miestai pasekė jos pavykslą ir jau 1829 m. Suvienytose Valstijose buvo į 1000 tokių draugysčių, o jose į 100,000 sąnarių; daugiau per 400 karėmų ir 50 bravarų tuojaus išnyko. Draugystės darė susirinkimus, ant kurių propagavojo blaivystę, kuri vis labiau ir labiau platinosi tarpo gyventojų. 1835 m. jau 2.000,000 žmonių prigulėjo prie draugysčių; draugysčių buvo į 8000. 4000 bravarų ir 8000 karėmų, netekę uždario, tapo uždaryti.

Matydamos tokį pasisekimą draugysčių Amerikoje, kitos šalys taipgi pasekė jų pavykslą. Pirmiausiai Anglijoje dar 1829 m. buvo uždėtos kelios tokios draugystės. Kaip ir Amerikoje, tos draugystės darė susirinkimus, išdavinėjo knygutes ir laikraščius, kuriuose išrodinėjo naudingumą blaivystės. Idant atitraukti žmones nuo karėmų, draugystės darė koncertus, skaitymus ir kitus pasilinksminimus. Kitos laikė tam tikrus agentus, kurie važinėdami, kaip galėjo, platino blaivystę. Daug gero dėl išplitimo blaivystės padarė kunigija. Amerikoje, sako, nėra nė vienos bažnyčios, prie kurios nebutu draugystės blaivystės; kiekvienas kunigas — *condicio sine qua non* — turi atsakyti nuo vartojimo svaiginančių gėrimų. Įpač daug gero padarė kunigas Kocko (Irlandijoje) p. Metui, kurį užtai ir vadina apaštalu blaivystės. 1838 m. užkviestas vienos draugystės, jis dūsyk ant nedelios sakė pamokslus ant rinkų Korko. Daug žmonių rinkosi jo klausyti ir daugumas potam mesdavo svaiginančius gėrimus. Pabaigoje metų godotinas kunigas pradėjo kelionę iš pradžių po Irlandiją, paskui po Angliją ir Ameriką ir, sako, savo pamokslais į 5.000,000 pertikrino mesti girtuoklyste.

Draugystės blaivystės buvo ne tik Amerikoje ir Anglijoje, bet greitai atsirado ir kitose šalyse, kur jos taipgi buvo reikalingos ir žmonės ačiui apšvietimui suprato jų naudą. Taip buvo Švedijoje ir Norvegijoje. 1835 m. vieną iš draugysčių Amerikos nusiuntė į Švediją savo sąnarį, Robertą Beardą, kuris, nuvykęs pas karalių, papasakojo jam istoriją draugysčių Amerikoje. Karaliui labai patiko ir Beardas uždėjo Švedijoje pirmą draugystę blaivystės, kurios pasisekimas paragino švedus uždėti ir daugiau tokių draugysčių. Iš teisybės švedams reikalingos buvo draugystės. Nuo XVIII amžiaus Švedija buvo garsi girtuoklyste. „Girtas, kaip švedas“, sakydavo vokiečiai, norėdami išjuokti viens kita. 1788 m. buvo daleista kiekvienam varyti arielką ir tokiu būdu beveik kiekvienuose namuose buvo bravaras ir karėma. Ukinikiai ir alga šeimynai arielka mokėdavo. 1824 met. Švedijoje buvo

169,703 bravarai; priegtam arielką varė negryną, su visokiais priemaisčiais, kurie daugiau kenkia sveikatai, nei pats alkoholis. Gyventojai suprato tą visą, pertai ir draugystės taip greitai pritraukė juos prie savęs. Laikraščiuose, brošiūrose, pamoksluose ir šiaip kalbose išrodinėjo blėdingumą alkoholio ir sąnariai draugysčių greitai dauginosi. 1855 met. stortingas per reikalavimą visumėnės išdavė įstatymą apie gėrymus, kuris su nedideliomis atmainomis ir šiandien tebėr Švedijoje ir Norvegijoje. Pagal tą įstatymą arielką gali varyti tik tie bravarai, kurie varo ant dienos ne mažiau per 300 kappų; žinoma tokių buvo nedaug ir iš 33,342 bravarų, buvusių 1853 m., 1855 m. liko tik 3481 bravaras. To da negana, įstatymas labai apsunkino ir pardaviuėjimą arielkos. Pavelinimą uždėti karėmą gali gauti tik tai žmogus maž-kiek apšviestas ir doras, ir tai tik tada, kada ant to sutiks miestas ar valsčius, kuriame nori uždėti. Nedeldieniais ir kitomis šventomis dienomis karėmos turi būti uždarytos. Paprastomis dienomis nuo 10 adynos vakare, o subatvakariais ir vakarais prieš kitas šventes nuo 5 adynos karėmos taipgi turi būti uždarytos. Pasigerti pagal įstatymą vis tiek, ką prasikalsti, užtai koroja striuopa, nors girtuoklis niekam blogo nedaro. Aišku, kad toks įstatymas turėjo labai sumažinti skaitlių karėmų. Iki 1855 m. arielką, kaip jau buvo sakyta, galima buvo pirkti beveik kiekvienuose namuose, o jau 1856 m. buvo tik 64 kromai su gėrymais ir 493 karėmos, kuriose pagal įstatymą turėjo būtina ir užkandį parduoti. Apart to karėmnikams uždrausta duoti arielką ant bargo, o taipgi ir už užstatytus daigtus.

Bet dėl visiško išnaikinimo pikto neužtenka vieno įstatų, apart to reikalingi ir dori žmonės, kurie rūpėtusi apie visuotiną labę ir pildytu įstatų. Taip buvo su įstatais Švedijos, kuriuos karėmnikai retai kada pildė. Idant pritraukti kuomi daugiausiai pirkikų, jie nors ir su baime, bet visgi davinėjo arielką ant bargo ir už užstatytus daigtus, o dėl valgymo laikė karėmoje, tik dėl akiu, tokį valgi, kurio nieks niekad nereikalaudavo. Idant pataisyti tą viską, reikalingi buvo toki žmonės, kuriems visuotinas labas labiau rūpėtu už savo kišenių. Toki žmonės greitai atsirado. 60 metė šio šimtmečio Gotemburge buvo uždėta draugystė, kuri paėmė monopoliją laikyti visas miesto karėmas. Siekis jos — įtaisyti karėmas taip, idant jos, buvusios ikšiolaik vietomis girtuoklystės, pasidarytu vietomis, kur žmogus už pigius pinigus galėtu gauti visokius užkandžius ir nestiprius svaiginančius, o įpač nesvaiginančius gėrymus. Gotemburgo akcionėrišką draugystę — taip buvo ji pavadita — įtaisė geras karėmas, kuriose parduvinėjo daugiausiai

valgomus daigtus ir gėrymus, užturinčius mažai arba visai neužturinčius alkoholio. Už įdėta į tai pitalą draugystė reikalavo tik paprastus 5% o galintį būti didesnį uždarbį prizadėjo atiduoti į miesto kasą ant naudos gyventojų. Savo karėemose draugystė aštriai pildė įstatymus vyriausybės: jaunuomenei iki 18 metų arielkos visai nedavė; nedavė taip-gi ir tiems, apie kuriuos žinojo, kad mėgsta girtuokliauti. Jaigu keno nors giminės paprašytu neduoti jam arielkos, toks jaigus jos nė vienoje karėemoje draugystės. Karėemas uždaro anksčiaus, nes to reikalauja įstatai: šiokiomis dienomis ne 10 adynoj' vakare, bet 8 ar net 7; šventomis dienomis jau nuo 6 nė vienoje karėemoje svaiginančių gėrymų nepardavinėjo, bet valgomus daigtus galima buvo gauti. Apart to draugystė, kaip galėdama, stengėsi atitraukti žmones nuo karėemų. Del to įtaisė mieste 5 sales del skaitymo, kuriose galima gauti ir neužturinčius alkoholio gėrymus; savo karėemose draugystė laikė del to pat po kelis laikraščius. Vaisiai tokio užmanymo greitai pasirodė; skaitlius girtuoklių, paimtų policijos nuo ulyčių, labai susimažino; susimažino taip-gi ir skaitlius ligonių nuo persigėrimo. 1865 m. viens ligonis, sergantis nuo girtuoklystės drebėjimu kuno, parėjo ant 390 gyventojų, o 1872 m. viens parėjo net ant 1230, žodžiu sakant, skaitlius ligonių nuo persigėrimo per 7 m. pasidarė 3-syk mažesnis. Kiti miestai Švedijos ir Norvegijos, o taip-gi ir Finlandijos pagal paveikslą Gotemburgo uždėjo pas savę tokias draugystes. Istorija draugysėiu Norvegijoje beveik ta pati, kaip ir Švedijoje. Gotemburgo sistema tenai užvesta 59 miestuose; 5 miestuose svaiginančių gėrymų visai neparduoda ir tik 9 miestai ikšiolaik da neįvedė minėtos sistemos. Norvegijos draugystės atliekamą dalį uždarbio nepriverstos atiduoti į miesto kasą, o pačios su-naudoja ją ant naudos darbinjų. Taip Berme, labai garsiam prekyste ir žvejone, o sykiu ir girtuoklyste, ipač laike samdymo matrosų ir žvejų, vietinė draugystė įtaise 4 namus del samdymo darbinjų. Darbinjikai gali sėdėti tuose namuose per visą dieną ir, jai nori, už pigius pinigus gali gauti ir valgi. Svaiginančių gėrymų visai neparduoda. Kitame mieste Norvegijos Bergene vienos draugystės tapo išstatyti 4 namai del darbinjų, netekusių darbo. Viską, ką daro draugystės del sumažinimo girtuoklystės, negalima išskaityti: vienos neduoda daugiau per 1/20 litro vienam žmogui kas tris adynas, kitos turi surašus žinomesnių girtuoklių ir kiekvienas, papuolęs į tokius surašus, negauna arielkos nė vienoje karėemoje draugystės. Kaip aštriai pildo jos įstatus, matyti iš to, kad viena draugystė Bergeno vardan įstatymo kasmets atsisako parduoti arielką 18.000 žmonių. Situom galima užbaigti istoriją drau-

gysėiu blaivystės. Ant galo lieka pridėti kelis žodžius apie girtuoklystę atskyriose valstijose. Pradėsime nuo Belgijos, kurios gyventojai ko ne daugiausiai alkoholio išnaikina. Nedideleje Belgijoje šiandien yra į 128,807 karėemas. Jaigu gyventojų skaityti 5 1/2 milijono, tai viena karėema pareis ant 44 gyventojų. 1860 m. Belgijoje buvo tik 55,000 karėemų; tokiu budu paskutiniaisiais metais skaitlius karėemų pasidarė trissyk didesnis, ir tai del to, kad nė vyriausybė, nė patys gyventojai apie tai nesirupina.

Prancuzijoje viena karėema išpuola ant 88 gyventojų. 1830 m. karėemų buvo 211,847, o 1885 m. jau 430,000. Čion taip-gi skaitlius karėemų pasididino, nes vyriausybė ne tik ką pati apie tai nesirupino, bet ir valsčiams uždraudė apie tai rupjitis.

Holandijoje viena karėema išpuola ant 128 gyventojų. Skaitlius jų labai susimažino nuo 1881 m., kada buvo išduoti įstatai, panašus ant įstatų Švedijos. Anglijoje, jai kas nori uždėti karėemą, turi prašyti pavelinimo: Londone nuo policijos, kituose miestuose nuo miravo sudžios, kuris pats negali pavelyti, nepasiklausęs ant suvažiavimo miravų sudžių. Pavelinimą išduoda ant metų; atnaujiti pavelinimą lengva tik pakolaik ant karėemniko nieks nesiskundė. Anglijoje paskirtos adynos, kada karėemos turi būti uždaromos ir atidaromos. Tie karėemnikai, kurie prizada laikyti uždarytas karėemas nedeldieniais arba kasdien uždaryti adyna anksčiaus, nė tai liepia įstatymas, moka už pavelinimą 1/4 arba 1/7 mažiaus nė kiti. Anglijoje ir girtuoklius koroja, ipač tuos, kurie girti išaina ant ulyčios; koroja ir karėemnikus, kurie ragina gerti. Karėemnikas, kuris duotu arielkos policijantams, moka koros 10 svarų sterlingų. Šiandien Anglijoje viena karėema išpuola ant 200 gyventojų.

Vokietijoje skaitlius karėemų ne visur vienodas, vienos vietose viena karėema išpuola ant 203 gyventojų, kitose tik ant 71.

Prie viso to, kas jau pasakyta apie Švediją ir Norvegiją, lieka nedaug pridėti. Dabar miestuose viena karėema išpuola ant 700 gyventojų, o kaimuose net ant 13,409. Kaip susimažino girtuoklystė, galima spręsti iš to, kad iki 1830 m. ant kiekvieno gyventojų kasmets išpuoldavo 16 kvortų arielkos, o Švedijoje net 54 kv. Dabar Norvegijoje ant vieno išpuola 3 1/2 kv., o Švedijoje 8; žodžiu sakant, Norvegijoje skaitlius tas susimažino 4-syk, o Švedijoje net 7-syk. Iš 1 1/2 milijono gyventojų Norvegijos 100,000 priguli prie draugysėiu blaivystės, kurios yra kiekviename didesniame kaime.

Finlandijoje, ipač paskutiniu laiku, skaitlius karėemų labai susimažino. Kaimuose karėemos visai uždraustos, o miestuose liko visai nedidelis

skaitlius, pavestų, kaip ir Švedijoje ir Norvegijoje, draugystems blaivystės. Šiandien Finlandijoje viena karėma pareina ant 4112 gyventojų.

Korespondencijos.

Raudondvaryje prie ištakos Nevėžio į Niamuoną gyveno labai turtingas randauniškas lietuvis p. Paulauskis. Taigi po jo smerčio ant pasilikusio turto pasiliko globėjais pp. Kraučiuonas iš Plokščių ir Zanas iš Panemunės Suvalkų rėdyboje.

Atstatimas Girkalnio bažnyčios arti Resiainių, kuri sudegė vasarą nuo perkuno, kaštuos 30,000 rublių. Ana buvo medinė, o dabar statys murinę.

Rimkiškiuose arti Viduklės, Reseinių paviete, žmogui vienam benešant vogtinai rasta iš senos daržinės ant malkų, rastas krito ant ant galvos ir ant vietos užmušė.

Šimet Resiainiuose del karo (vaisko) 70 vaikinių nepasirodė. Tarp tų trys žydai išbėgo.

Učitelis (mokytojis) Šimkaičių (Resiainių p.) maskoliškos iškalos, norėdamas iš musulūkinų pasinaudoti, apgarsino, kad jam valsčius pristatytu del mokslo 160 vaikų. Tėvai nenorėdami, idant jų vaikai pagal kalbos ir vieros maskolais taptu, vietoje vaikų pradėjo jam vežti žąsis, paršus, kurie, žinoma, ponui učiteliui geriau tiko už vaikus. Par tat skaitlius mokytinių nuopuolė ant 40 vaikų. Ir tie vaikai menkai mokinami yra, nes ponas učitelis, pamokines adina, eina gerti ir uliavoti su didele nauda ir džiangsmu del lietuvių.

Pernai nebuvo Resiainiuose nė jokios cukiernės (Zuckerbäckerei). Paskui uždėjo žydas vieną cukiernę prie rinkos. Lietuviškas Martynaitis uždėjo antrą ir taip gerai pradėjo saldumynus daryti, kad žydas vel sugrįžo prie kepimo baronų.

Eiriogaloje visi džiangiasi iš to, kad aptieka perėjo į kitas rankas, nes senasis aptiekorius baises plėšė už gydyklas ir prie jų vandenį maišė. Čia neseniai dvi davatki, važiuodamos nuo Prūsų rubežiaus su lietuviškoms knygomis, lietuviškų suimtos tapo ir per policiją nugrastos į Jurbarko tamožnę. Arkliai labai visur ant prekio pašako.

Asesorius (pristav) Eiriogaloje bankrutavo ant 40,000 rublių, prisiskolinęs po aplinkinius žmones. Nuo ten netoli Pagojuje p. Daugirdo sudegė jauja su javais.

Aitvaras.

Maskoliu paszelimas.

10-ame Nr. Kurjer'o Lwowski'o štai ką skaitome:

„Iš Bukarešto nuo 3 dienos šio (Sausio)

mėnesio gavome platų laišką ir iš jo isimam sekančius įpatingumus:

„Pirm kelių mėnesių Europos laikraščiai daug rašė apie nepaprastą krutėjimą maskoliškų agentų ant Balkanų pussalio, o įpatingai Rumunijoje. Tuomet rumuniški laikraščiai beveik kas-dien pranešdavo žinias apie tą karštingą krutėjimą spaudė ištisas eiles straipsnių apie paslaptinę maskolių policiją, apreikšdami jos surėdymą, progas, kokias ana vartoja ir įnagius, kurių pasigauna ir t. t. Apart paprastų kniustinėjimo carato (maskoliškos valdžios) Bulgarijoje, Serbijoje, Makedonijoje ir t. t., ir šnipinėjimo kariškuose dalykuose (kurie ipač Rumunijoje po užžiura barono Taube's yra labai veiklus), vyriausia priežastė to nepaprasto krutėjimo užrubežinės maskoliškos policijos buvo neseniai sugautas Konstantinopolyje Wladimieras Burcew'as, rėdytojas Genevos konstitucijiško laikraščio „Valna Rusija“.

Šiandien negali būti jokio abejojimo, jog dirbimas Paryžiuje bombų, del kurio per pernykštį pusiaumetį nusudyjo kelis maskoliškus išėjūnus, — buvo sutaisytas tos maskoliškos policijos, jog vyriausias vadovas to dirbimo bombų, Hekelman von Landeisen, buvo „provocateur“. Juk dar neužteko padirbt Paryžiuje bombas ir jas užrodyt, reikėjo dar Petrapiulyje nuduot, jog po tam dirbimui bombų kėsisis ant gyvasties caro, jog maskoliški išėjūnai sutaisė kas-žin kokį sutartinį pasikėsiniimą. O juo didesniu ir baisesniu pasiseks nuduoti tą pasikėsiniimą, juo tikriau, žinoma, agentai galėjo pasitiket sugriebt rublių, geros vietos, pagarbinimo ir malonės caro.

Tai-gi Paryžiaus agentai pranešė, jog keliolika smarkiausių užrubežinių revoliucionistų dirba daugybę baises bombų ir prisiekė viens kitam važiuot viens po kitam į Maskoliją iki tol, kol katram nepasiseks nugalabiti carą.

Dėka pranešimui Landeiseno jau žinojo, jog iš Paryžiaus žada važiuoti du išėjūnai; viens iš jų užtiesą vyko į Maskoliją, o antrasis — į Serbiją, Rumuniją, Bulgariją ir Turkiją; ale abudu važiavo su mislia — surėditi sadarbinikystę del Londoniškės „Valnos Rusijos“,*) kurią dar tuomet rengėsi išleisti, laukė tiktai iš Amerikos Feliks'o Wolchowski'o. O iš Paryžiaus važiuot rengėsi: Rappapot'as jaunas išėjūnas iš Odessos (buvo išėjęs 1888 metuose), ir Wladimieras Burcew'as, pirm poros metų pabėgęs iš Siberijos.

Jog Burcew'as ne tik be siekio pasikėsiniimobet ir abelnai ne į Maskoliją važiavo, tai žinat nuo žmonių, su kuriais jisai turėjo susinesinimą.

*) „Free Russia“. The organ of the english „Society“ of Friends of Russian Freedom. Gruodyje išėjo No. 5 to laikraščio.

rytuose dalyke surėdymo sandarbinėkystės del „Free Russia“, o išrodymu to gal buti ir tai, jog, atlikęs savo pasiuntinystę, gryžo atgal į Angliją, o niekumet ne į caratą.

Vienok paryžiškiai agentai buvo pranešę, jog Burcew'as, lygiai kaip ir Rappaport'as, važiuoja į Maskoliją, jog jie važiuoja su siekiu nugalabiti carą ir, jog tai pavojingiansi iš tų susitarusiųjų, ipac Burcew'as, kurį vadino vadovu to susitarimo.

Kaip tik juodu išvažiavo iš Paryžiaus, tuojaus visa policija carato suskato, o ipac ant pietinių geležinkelių ir Odessoje, kur laukė išsiųstųjų ir sutaisė tikrą medžioklę.

„Palydovai“ Rappaport'o ir Burcew'o, žinoma, išsivijo juos tuojaus iš Paryžiaus; o šiuodu visai nieko nesuprato, delto kad Landeisen'as dar tebebuvo su liarva. Vadovn „palydovų“, gėda besakyti, buvo lenkas, buvusi maskolišku aficiern, paskui dalinikas krakosmečio 1833 met., tarnavęs prie Garibaldos, volonteris Serbų Kareivijos 1876 metuose — p. Władysław'as Milewski's. Nė čion vieta aprašinėti tą nedorą žmogystą. . . .

Kad atvyko į Rumuniją, (Milewski's su tarnais), palikęs Burcew'ą prieziurai vietinės (maskoliškų) šnipukų agentūros, leidosi jisai pėdoms Rappaport'o ir suėmė jį, kaip yra žinoma, po vardu Rabinowicz'iaus ant maskoliško rubežiaus Ungėnuose. Tuojaus tas buvo nusiųstas į Petrapylį. Jokio gando nėra apie jį nuo to laiko. Sąryšoje su tuom suėmė Odessoje kas-žin kokią Deletycką, kurią sulyg-šiol tebelaike petropaulinėje tvirtynėje.

Tuom tarpu Burcew'as buvo išsprudęs iš po globos šnipukų; maskoliški agentai, negalėdami ilgai surasti jo pėdų, už tiesą ką tik nepasiuto.

Lygiai į tą laiką atidengė „Paryžiaus susikalbėjimą“, kuriuom pertikrino, ką reikėjo, apie „tikrumą“ perspėjimo paryžiškės agentūros. Petrapylės departamentas policijos nė neabejojo, jog tikrai yra toksai baisingas susikalbėjimas ir jog vadovu jo yra Burcew'as . . . Buvo prisakyta neatbutinai jį sujieskoti, prisakė jį kadir iš po žemės ištrankiti. . . .

Pagalians suėdė, kad Burcew'as — Bulgarijoje. Bandė jį ištea išvilioti su melagingais laiškais ir telegramoms, kuriuos jam siuntė iš Serbijos ir Konstantinopolio; bet visi tie pasistengimai paliko be naudos. . . .

Burcew'as taip rupėjo caro policijai, jog ant galo buvo nuspręsta iš priežasties jo laikymosi ant Balkanų pussalio iš-naujo pertaisyti esančias ant Balkanų pussalio šnipukų agenturas; kas pirmos mėnesių ir įvyko; buvo pargabenta į Rumuniją keli aficierai, žinomi savo įpatingu karštamu ant gaudymo revoliucionistų. Vyriausią

staciją naujojo parėdymo įtaise Galače ant kranto Dunojaus. . . .

Taigi tai naujajai organizacijai pasisekė pagaliaus siunti Burcew'ą ir išgabent jį į Maskoliją.

Visupirmu maskoliška diplomatija pasirupino per įtėkmę vienos europinės vieszpatystės, jog Bulgarijos vyriausybė paliepė Burcew'ą išsikraustyti iš Sofijos. Bet pasisekė jį taip išsiųsti iš Bulgarijos per Konstantinopolį į Rumuniją, jog agentai nieko apie tai nežinojo. . . . Tuojaus, kaip tenai nuvyko, sėdo (mieste) Braile ant angliško prekybiško garlaivio „Ishland“. Nieks neabejojo, jog dabar laimingai nukelians į Angliją. Vienok caro policija patyrė — sulygšiol nežinia, kokiū budu, — kaip ir kada Burcew'as atkeliavo į Rumuniją, o ant pribaiigimo nelaimės, vieton atvykt į Konstantinopolį į dvi dieni, — „Ishland“ užkliuvo pas Sulimą ant seklumos ir vos į dešimtą dieną įplaukė į Bosforą.

Konstantinopolio priepklaukoje jau laukė jo du maskoliški garlaiviai su penkiasdešimts kareivių ir dviem agentais, atvykusiais iš Rumunijos bei keliais žandarais iš Odessos. . . . Atvykęs į Konstantinopolį, Burcew'as po kelių valandų paleido vienam maskoliškam išėjunui laiškelį, kuriame rašė, jog ant garlaivio (ant kurio jis plaukė) atėjo maskoliška ir turkiška policija ir reikalauja, kad jį išduotū, nes tai esąs Podlewski's. . . . Kapitons (garlaivio) — vadinasi Reed — ir jo pagelbinikas atsižadėjo jį išduot, nors jiems siulė (agentai) po 5000 rublių kožnam. . . . tuomet išsikvietė juodu ant derybų ant kranto.

„Kada rašau tuos žodžius — skaitome Burcew'o laiškelyje — ant kranto deri mano galvą. . . . Jaigu manęs neišduos, tai, kaip galėsiu, tuojaus pranešiu apie tai“. . . . Laiškelis buvo paženklintas 7.19. diena gruodžio pereinū metų; o jog sulygšiol nėra nuo jo jokio gando, tai rodosi neabejotina, jog jį padavė į rankas budeliams. (Buvo viens kitam priešingi paminėjimai, jog angliškas ambasadorius prisakė jį išduoti, ir antrą kart, jog atsižadėjo išduoti. Red.)

Lygiai baisingas, o dar netikesnis buvo suėmimas Władimier'o Lucki'o, kurs atsitikimas buvo į porą dienų po sugavimo Burcew'o. (Aprašymą tos buites, kaipo panašų ant patalpito, apleidžiame).

Turkiški policijantai, kurie davė taip begėdiškai viduryj' dienos, viduje sostapylio suimti svetimos valdzios apskųstą politiškai, sako, busią suimti ir paduoti po sudu! Apart Kurd-Achmedpašos maskolių pasiuntinystė buvo akivaizdžiai perpirkus daugelį kitų turkiškų urėdnikų, nes augštesnei valdžiai apie suėmimą Lucki'o buvo pranešta tik ant rytojans po tam atsitikimui, kuomet garlaivis, gabenantis karžygišką apginiką Viddino jau buvo perplaukęs Bosforą ir jo jau nebuvo galima užlaikyti.

Ko liudi putinėli.

Ant balsų sudėjo W. Rzepko. Padavė Varpelis.

Ko liu - di pu - ti - nė - li Ko - liu - di Ko liu - di

ža - liu - kė - li Ko liu - di Tu už - au - gai tarp me - de - lių

Kro - vei žie - dus tarp ša - ke - lių Ko - liu - di

To liudziu, šermukšnelė, to liudziu,
To liudziu žaliukėle, to liudziu:
Vėtra laužo šakučėles
Šalna šala žiedužėlius, to liudziu.

Ko liudi, bernužėli, ko liudi?
Ko liudi dobilėli, ko liudi?
Tu užagai pas tėvelį
Sėrei žirgelį staineleį, ko liudi?

To liudziu, mergužėle, to liudziu,
To liudziu, lelijėle, to liudziu:
Ved žirgelį iš staineles
Manę jauną į nevalią, to liudziu.

To liudziu, bernužėli, to liudziu,
To liudziu, dobilėli, to liudziu:
Vež kraitelį per laukelį,
Manę jauną į vargelį, to liudziu.

Ko liudi, šermukšnelė, ko liudi?
Ko liudi, žaliukėle, ko liudi?
Tu užagai tarp medelių,
Krovei žiedus tarp šakelių, ko liudi?

To liudziu, putinėli, to liudziu,
To liudziu, žaliukėli, to liudziu:
Ketin manę žalia kirsti
Ir šakeles nugenėti, to liudziu.

Ko liudi, mergužėle, ko liudi?
Ko liudi lelijėle ko liudi?
Tu užagai pas močiutę,
Krovei kraitį su seseloms, ko liudi?

Varpo redyesteje

galima gauti šias, naujai išėjusias, kniželes:

Lingvo internacia arba mokintuvė
tarpautiškos kalbos Dr. Espe-
ranto. K. A. Dąbrauskas . . . 15 k.
Kaip įgyti pinigų ir turta . . . 15 k.
Didžiausios mūsų slogos ir ką mums
reikia daryti dykai.

Visokių maldaknigių ir kniželių su dva-
siskais skaitymais už pigiausią prekę.

Rėdystė „Varpo“ bei „Ukinjko“ visai n-
teko rankraščių, delto meldžia pp. Rašėjų, ida-
butu tokie malonus neatidėlioti ant ilgiau, b-
knograičiausiai parašyti ir prisiųsti, kas ką y-
apsiėmęs; o kadir dangiau medegos parupšit, t-
ir nieko nekenks.

Įtalpa: Keli žodžiai apie lietuviškų knygų šripta, Uol-
— Vargaitienė, A. Veliuoniškis. — Du raštai apie fiziš-
teorijas, J. — Tėvyniški varpai, Q. D. ir K. — Keli žodž-
apie girtuoklyste. — Korespondencijos, Aitvaras. — Masko
pašelimas. — Muzika. — Apgarsinimai.